

BIBLIOGRAPHY

Archives

Archives diplomatiques, Service public fédéral Affaires étrangères, Brussels.
Archiwum Akt Nowych, Warsaw.
Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach.
Archiwum Państwowe w Katowicach.
Archiwum Szkoły Podstawowej w Lublińcu.
Bundesarchiv Berlin-Lichterfelde.
Bundesarchiv Koblenz.
Centre d'Archives et de Recherches pour Histoire des Femmes.
Centre d'Études et Documentation Guerre et Sociétés contemporaines.
Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving,
KU Leuven.
Dokumentesammlung des Herder-Instituts Marburg.
Landesverband Rheinland.
Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.
Politisches Archiv des Auswärtigen Amts Berlin.
Private Archive of Herbert Ruland, Eynatten.
Private Archive of Jan Myrcik, Koszęcin.
Private Archive of Machteld Venken, Luxembourg.
Staatsarchiv Eupen.
Stadtarchiv Aachen.

Journals

Aufbruch 1934–1938.
De Volksgazet 1929.
Deutsche Schulzeitung 1928–1929, 1930–1931, 1933–1934.
Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 1927.
Dziennik Ustaw 1921, 1924, 1932.

- Echo der Gegenwart: Eupen-Malmedy-Monschau* 1927–1936.
Eupener Nachrichten 1909–1940.
Eupener Zeitung, Korrespondenzblatt des Kreises Eupen 1921–1940.
Front Zachodni. Pismo poświęcone sprawom wzajemnego stosunku Polski i Niemiec 1937.
Gość Niedzielny 1923–1939.
Grenz-Echo 1922–2014.
Kattowitzer Zeitung 1926, 1927, 1930, 1933.
Loben-Guttentager Kreisblatt 1956–1991.
Miesięcznik Pedagogiczny 1922–1939.
Młody Krajoznawca Śląski 1934–1938.
Młody Obywatel 1934–1935.
Ogniskowiec 1932.
Polonia 1926.
Polska Zachodnia 1926–1939.
Sankt Vithier Zeitung 1924–1934.
Szkoła Śląska 1929.
Tygodnik Powiatowy na powiat lubliniecki 1929–1938.

Unpublished Texts

- Christmann, H. 'Presse und gesellschaftliche Kommunikation in Eupen-Malmedy zwischen den beiden Weltkriegen', PhD Dissertation. Munich: Ludwig-Maximilians-Universität, 1974.
- Dominguez, L. 'Comment les imprécisions du droit international parent mener à la déportation des grandes figures bruxelloises en 14–18? Étude de cas de litiges entre occupés et occupants et de leurs répercussions après la guerre', Bachelor Paper. Brussels: Université Libre de Bruxelles, 2016.
- Dziwoki, J. *Kościół katolicki wobec szkolnictwa w województwie śląskim w latach 1922–1939*. Warsaw: ATK, 1999.
- Górski, S. 'Organizacja i rozwój szkolnictwa oraz ich uwarunkowania społeczno-polityczne w świetle działalności Sejmu Śląskiego (1922–1939). Praca doktorska napisana pod kierunkiem dr hab. Wandy Bobrowskiej-Nowak', PhD Dissertation. Katowice: Zbiory Specjalne Biblioteki Uniwersyteckiej w Katowicach, 1978.
- Massenaux, G. 'Ein Blick auf das Schulwesen in den von Zwei Kriegen erschütterten Grenzgemeinden Eupen und Kettenis im Laufe des Jahrhunderts. (1940–48)', Master Thesis. CEGESOMA, JP 1314, 1985.
- Melchior, F. 'Vom deutschen Realprogramm zur belgischen Collège-Patronné. Eine Eupener Schule in der Zeit des Übergangs (1918–25)', Master Thesis. 1988/89.
- Ministère de l'Intérieur belge. *Statistique de la Belgique: population, recensement général (31 December 1920)*. Brussels: M. Weissenbruch, 1926.
- Schenk, K. 'Les mouvements de jeunesse germanophiles dans le canton d'Eupen pendant l'Entre-deux-guerres', Master Thesis. Liège: Université de Liège, 1997.

- Schillings, L. *Entre Allemagne et Belgique. La guerre au pays des frontières. Souvenirs personnels des années trente et quarante. Mémoires 1936–1945*. Le Mesnil: CEGE-SOMA, JP 1522, 2002.
- Schmidt, T.M. 'Sprachnationale Konflikte, Staatsreformdiskurs und Sozialdemokratie. Ein Vergleich zwischen den böhmischen Ländern und Belgien 1894–1938', vol. 1, PhD Dissertation. Munich: Ludwig-Maximilians-Universität, 2014.
- Statistique par commune, arrondissement et province, de la natalité pour les périodes 1901–1905, 1906–1910, 1911–1913, 1921–1925, 1926–1930, 1931–1935 (= Geboortestatistiek per gemeente, arrondissement en provincie, voor de tijdperken van 1901–1905, 1906–1910, 1911–1913, 1921–1925, 1926–1930, 1931–1935). Brussels: Œuvre nationale de l'Enfance, ONE.
- Szymczyk, K. 'Opieka nad dzieckiem w Piotrkowie Trybunalskim w okresie międzywojennym (1918–1939)', PhD Dissertation. Warsaw, 2016.
- Ulfik, J. 'Dzieje Koszęcina. Napisał Józef Ulfik, urodzony 20.02.1892, 1975, Część II'. MYRCIK, 1975.
- Ulfik, J. 'Rodowód jednego pokolenia zestawił i opracował członek tego pokolenia, Józef Ulfik, urodzony 20. 02. 1892'. MYRCIK, 1975.
- Wojtas, D. 'Learning to Become Polish: Education, National Identity and Citizenship in Interwar Poland 1918–1939. A Dissertation', PhD Dissertation. Waltham: Brandeis University, 2003.

Internet Sources

- Belgique. Constitution du 7 février 1831*. Digithèque de matériaux juridiques et politiques. Retrieved 27 April 2020 from <https://mjp.univ-perp.fr/constit/be1831.htm>.
- Beneš, J. 'Labour, Labour Movements, Trade Unions and Strikes (Austria-Hungary)', *International Encyclopedia of the First World War* (2016). Retrieved 20 September 2017 from https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/labour_labour_movements_trade_unions_and_strikes_austria-hungary.
- Complex of Silesian International Schools. Retrieved 23 June 2020 from <https://international.edu.pl/>.
- Deutsche Währungsgeschichte*. Wikipedia. Retrieved 20 September 2017 from https://de.wikipedia.org/wiki/Deutsche_W%C3%A4hrungsgeschichte.
- Deutsch-Polnische Grundschule im Evangelischen Martin-Luther-Zentrum für Diakonie und Bildung. Retrieved 23 June 2020 from <https://szkolapolskonie miecka.diakonia.pl/de/kontakt-2/>.
- Dobra Szkoła. *Ustawy wprowadzające reformę edukacji opublikowane w Dzienniku Ustaw* (12 January 2017). Retrieved 23 June 2020 from <https://reformaedukacji.men.gov.pl/aktualnosci/ustawy-wprowadzajace-reforme-edukacji-opublikowane-w-dzienniku-ustaw.html>.
- Frużyński, A. 'Industrializacja Górnego Śląska do 1922 roku', *Encyklopedia Województwa Śląskiego* (2016). Retrieved 20 September 2017 from http://ibrbs.pl/mediawiki/index.php/Industrializacja_G%C3%B3rnego_%C5%9A1%C4%85ska_do_1922_roku.

- Geneva Declaration of the Rights of the Child*. Adopted 26 September 1924, League of Nations. Humanium. Retrieved 27 April 2020 from <https://www.humanium.org/en/geneva-declaration/>.
- Hibbard, M. *Child Rescue and the Politics of Cultural Integration*, YouTube (2015). Retrieved 20 September 2017 from <https://www.youtube.com/watch?v=OzeFaNXA9DQ>.
- Marcuse, H. 'Historical Dollar-to-Marks Currency Conversion Page Online', *UC Santa Barbara* (2013). Retrieved 20 September 2017 from <http://marcuse.faculty.history.ucsb.edu/projects/currency.htm>.
- Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens. *Schülerzahlen 2019–2020*. Retrieved 23 June 2020 from https://www.ostbelgienstatistik.be/PortalData/22/Resources/downloads/Schuelerzahlen_2019-2020.pdf.
- mittendrin. Radio der deutschen Minderheit. *Dwujęzyczna szkoła w Katowicach?* Retrieved 23 June 2020 from <https://mittendrin.pl/wydarzenia/214/view/dwujezyczna-szkola-w-katowicach.html>.
- Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens, *Deutschsprachige Gemeinschaft – Belgien verstehen – Vier Sprachgebiete*. Retrieved 23 June 2020 from https://www.pdg.be/desktopdefault.aspx/tabid-3986/7167_read-41451.
- Polsko-Niemiecka Szkoła Podstawowa 'Nasza Szkoła'. Retrieved 23 June 2020 from <https://szkolnictwo.pl/gimnazjum%2CSzczecin%2CPB7628%2CPolsko-Niemiecka+Szko%C5%82a+Podstawowa+%22Nasza+Szko%C5%82a%22+oraz+Polsko-Niemiecka+Gimnazjum+%22Pomerania%22>.
- Schmitz-Reiners, M. 'Aus für Deutsche Schule Antwerpen. Schülermangel beendet eine 166-jährige Geschichte'. *Belgieninfo* (2007). Retrieved 18 June 2019 from <https://www.belgieninfo.net/aus-fuer-deutsche-schule-antwerpen-schueler-mangel-beendet-eine-166-jaehrige-geschichte/>.
- Szkoła Podstawowa nr 1 w Lublińcu. Retrieved 23 June 2020 from <http://sp1.lubliniec.pl/kontakt.html>.
- Szkoła Podstawowa im. Partyzantów Polskich w Żabnicy. *Plan lekcji. Rok szkolny 2019/2020*. Retrieved 23 June 2020 from <http://www.spzabnica.pl/plan-lekcji/>.
- Szkoła Podstawowa nr 4 im. Jerzego Ziętka w Katowicach. *Klasa dwujęzyczna w naszej szkole*. Retrieved 23 June 2020 from <http://www.gim4.pl/rekrutacja/klasyVII.html#>.
- Van Wageningen, D. and M. Vandooren. 'Korte Geschiedenis van het Protestantisme in België'. *De Verenigde Protestantse Kerk in België*. Retrieved 27 April 2020 from <https://nl.protestant.link/korte-geschiedenis-van-het-protestantisme-in-belgie/>.
- Willy-Brandt-Schule Warschau. Retrieved 23 June 2020 from <https://wbs.pl/home-1435.html>.

Published Sources

- Bischoff, H. *Die deutsche Sprache in Belgien: Ihre Geschichte und ihre Rechte*. Eupen: Esch, 1931.
- Bode, P. and H. Fuchs. *Psychologie des Landkindes auf geisteswissenschaftlicher Grundlage*. Halle: Pädagogischer Verlag Schönedel, 1925.

- Braçonnier, E. *Cours d'arithmétique théorique et pratique: À l'usage des écoles primaires, des classes d'adultes et des sections préparatoires des écoles moyennes. Degré moyen, 3e et 4e année d'études*. Brussels: Office de Publicité, 1928.
- Brey, J. 'Das deutsche höhere Schulwesen in Polnisch-Oberschlesien', in Viktor Kauder (ed.), *Das Deutschtum in Polnisch-Schlesien. Ein Handbuch über Land und Leute* (Leipzig/Plauen in Vogtl: Verlag von S. Hirzel/Wolff, 1932), 303–6.
- Burgdörfer, F. *Volk ohne Jugend: Geburtenschwund und Überalterung des deutschen Volkskörpers. Ein Problem der Volkswirtschaft, der Sozialpolitik, der nationalen Zukunft*, Beihefte zur Zeitschrift für Geopolitik, vol. 9. Berlin: Kurt Vowinkel Verlag, 1932.
- Charriaut, H. *La Belgique moderne: Une terre d'expériences*. Paris: E. Flammarion, 1910.
- Chernov, V. 'Joseph Pilsudski: From Socialist to Autocrat'. *Foreign Affairs* 14(1) (1935), 146–55.
- Chmielewski, S. 'Dziecko śląskie', in M. Librachowa and S.M. Studencki (eds), *Dziecko wsi polskiej: Próba charakterystyki* (Warsaw: Nasza Księgarnia, 1934), 105–17.
- Clemenceau, G. *Grandeur and Misery of Victory*. New York: Harcourt, Brace, 1930.
- Dalibor, A. a. o. *Když jsou slova zbytečná: kresby dětí polské školy c. a k. barákové kolonie vystěhovalecké v Chocni 1914–1918 = Kiedy słowa są zbyteczne: rysunki dzieci polskiej szkoły cesarskiego i królewskiego obozu dla uchodźców w Chocni 1914–1918*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2017.
- Decroly, O. *Institut d'enseignement spécial de Bruxelles pour enfants des deux sexes*. Brussels: Impr. Polleunis & Ceuterick, 1901.
- Decroly, O. and G. Boon. *Vers l'école rénovée: Une première étape*. Brussels/Paris: Office de publicité/Nathan, 1921.
- Descamps, P. *Les trois formes essentielles de l'éducation, leur évolution comparée*. Paris: Aux bureaux de la Science sociale, 1906.
- Descoedres, A., O. Decroly, M. Monchamp and F. Graf. *Erziehungsspiele nach Dr. Decroly und Frä. Monchamp für kleinere Kinder und Zurückgebliebene: Veröffentlicht mit einer erklärenden Einleitung*. Weinfeld: Neuenschwander, 1914.
- Dewey, J. *The School and Society: Being Three Lectures by John Dewey Supplemented by a Statement of the University Elementary School*. Chicago: The University of Chicago Press, 1899.
- Dziewulski, S. *Wyniki plebiscytu na Górnym Śląsku: Odbitka z 'Ekonomisty'*. Warsaw: Litografja p. f. 'Jan Cotty', 1921.
- Fittbogen, G. *Das Schulrecht der europäischen Minderheiten*, Berlin: Hobbing, 1930.
- Gemischte Kommission für Oberschlesien. *Amtliche Sammlung der Stellungnahmen des Präsidenten der Gemischten Kommission für Oberschlesien auf dem Gebiete des Minderheitenrechtes auf Grund der Vorschriften des III. Teils des deutsch-polnischen Genfer Abkommens vom 15 Mai 1922 in der Zeit vom 15. Juni 1922 bis 15. Juli 1937*, vol. 1. Berlin/Leipzig: Walter de Gruyter, 1937.
- Gemischte Kommission für Oberschlesien. *Amtliche Sammlung der Stellungnahmen des Präsidenten der Gemischten Kommission für Oberschlesien auf dem Gebiete des Minderheitenrechtes auf Grund der Vorschriften des III. Teils des deutsch-polnischen*

- Genfer Abkommens vom 15 Mai 1922 in der Zeit vom 15. Juni 1922 bis 15. Juli 1937, vol. 2: *Stellungnahmen 1–60*. Berlin/Leipzig: Walter de Gruyter, 1937.
- Gemischte Kommission für Oberschlesien. *Amtliche Sammlung der Stellungnahmen des Präsidenten der Gemischten Kommission für Oberschlesien auf dem Gebiete des Minderheitenrechtes auf Grund der Vorschriften des III. Teils des deutsch-polnischen Genfer Abkommens vom 15 Mai 1922 in der Zeit vom 15. Juni 1922 bis 15. Juli 1937*, vol. 3: *Stellungnahmen 61–127*. Berlin/Leipzig: Walter de Gruyter, 1937.
- Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej (ed.). *Mały Rocznik Statystyczny*. Warsaw: Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1936.
- Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej (ed.). *Mały Rocznik Statystyczny*. Warsaw: Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1937.
- Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej (ed.). *Mały Rocznik Statystyczny*. Warsaw: Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1938.
- Gobert, G. *Dans un pays bilingue: Sur la méthode de l'enseignement des langues vivantes en Belgique*. Brussels: Impr. de A. Gossé, 1913.
- Grzywak-Kaczyńska, M. *Testy i normy dla użytku szkół powszechnych*. Warsaw: Nasza Księgarnia, 1933.
- Harrison, E.J. *Lithuania*. Aylesbury: Hazell, Watson & Viney, 1928.
- Hyde, C.C. 'Belgium and Neutrality'. *The American Journal of International Law* 31(1) (1937), 81–85.
- Jaxa-Bykowski, L. 'Zagadnienia naszej polityki szkolnej'. *Muzeum* (1926), 3–43.
- Jędrzejewicz, J. 'Współczesne zagadnienia wychowawcze'. *Zrqb* 1(1) (1930), 6–20.
- Joteyko, J. and M. Grzegorzewska. *Metody i zakres nauczania powszechnego w Belgji*, vol. 1. Warsaw: M. Arct, 1922.
- Junckerstorff, K. *Das Schulrecht der deutschen Minderheit in Polnisch-Oberschlesien nach dem Genfer Abkommen*. Berlin: Verlag von Reimar Hobbing, 1930.
- Kaectenbeeck, G. 'Convention germane-polonaise relative à la Haute Silésie', in G. Kaectenbeeck (ed.), *The International Experiment of Upper Silesia: A Study in the Working of the Upper Silesian Settlement 1922–1937* (Oxford: Oxford University Press, 1942), 568–822.
- Key, E. *The Century of the Child*. New York/London: G.P. Putnam's sons, 1909.
- Königliches Statistisches Bureau in Berlin. *Preussische Statistik (Amtliches Quellenwerk)*, vol. LXVI: *Die definitiven Ergebnisse der Volkszählung vom 1. December 1880*. Berlin: Verlag des Königlichen statistischen Bureaus, 1883.
- Königliches Statistisches Bureau in Berlin. *Preussische Statistik (Amtliches Quellenwerk)*, vol. CCXLII. Berlin: Verlag des Königlichen statistischen Bureaus, 1912.
- Korowicz, M.S. *Górnoślaska ochrona mniejszości 1922–1937 na tle stosunków narodowościowych*, *Pamiętnik Instytutu Śląskiego*, vol. 8. Katowice: Wydawnictwa Instytutu Śląskiego, 1938.
- Künigl-Ehrenburg, I. *Im belagerten Przemysl*. Leipzig: C.F. Amelangs, 1915.
- Le Play, F. *Instruction sur la méthode d'observation dite des monographies de familles, propre à l'ouillage intitulé 'Les ouvrieres européens'*. Paris: Société d'économie sociale, 1862.
- Leitzen, H. *Der große Krieg 1914 in Feldpostbriefen*, 2nd edn. Wolfenbüttel: Zweißler, 1914.

- Librachowa, M. 'Charakterystyka środowiska wiejskiego', in M. Librachowa and S.M. Studencki (eds), *Dziecko wsi polskiej. Próba charakterystyki* (Warsaw: Nasza Księgarnia, 1934), 21–47.
- Librachowa, M. 'Cechy umysłowości', in M. Librachowa and S.M. Studencki (eds), *Dziecko wsi polskiej. Próba charakterystyki* (Warsaw: Nasza Księgarnia, 1934), 89–103.
- Librachowa, M. and S.M. Studencki. 'Słowo wstępne', in M. Librachowa and S.M. Studencki (eds), *Dziecko wsi polskiej: Próba charakterystyki* (Warsaw: Nasza Księgarnia, 1934), 5–17.
- Librachowa, M. and S.M. Studencki (eds). *Dziecko wsi polskiej: Próba charakterystyki*. Warsaw: Nasza Księgarnia, 1934.
- Lousberg, J. (ed.). *Fibel oder Lesebüchlein für die Unterklassen belgischer Schulen*, vol. 1: *Für das erste Schuljahr*, 3rd edn. Verviers: Verlag Alb. Hermann, 1929.
- Majewiczówna, M. (1928). 'Konferencja w sprawie systemu daltońskiego'. *Ruch Pedagogiczny* 7 (1928), 215–17.
- Michna, A. 'Obserwacje nad kilku rodzinami w polskiej części Śląska Górnego', in Z. Mysłakowski (ed.), *Rodzina wiejska jako środowisko wychowawcze: Materiały* (Warsaw/Cieszyn: Naukowe Towarzystwo Pedagogiczne, 1931), 103–96.
- Ministerieele orderichting. *Leerplan en leidraad voor de eerste drie graden der lagere scholen en der oefenklassen toegevoegd aan de normaalscholen en voor de voorbereidende afdelingen der middelbare scholen: Ministerieel Besluit van 13 mei 1936*. Brussels: Moniteur belge, 1936.
- Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens. *European Survey on Language Competences: Rapport de la Communauté germanophone de Belgique*. Eupen: Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens, 2012.
- Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens. *Unterricht und Ausbildung in der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, 3rd edn. Eupen: Schriftenreihe des Ministeriums der DG, 2008.
- Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (ed.). *Oświata i szkolnictwo w Rzeczypospolitej Polskiej*. Warsaw: Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, 1929.
- Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (ed.). *Program nauki w publicznych szkołach powszechnych pierwszego stopnia z polskim językiem nauczania*. Lwów: Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych, 1936.
- Morcinek, G. *Gołębie na dachu*. Warsaw: Rój, 1936.
- Morcinek, G. *W najmłodszym lesie*. Cieszyn: Dziedzictwo, 1937.
- Morcinek, G. *Miasteczko nad rzeką*. Warsaw: Gebethner i Wolff, 1938.
- Mysłakowski, Z. *Państwo a wychowanie*. Warsaw: Nasza Księgarnia, 1935.
- Mysłakowski, Z. 'Przedmowa', in Z. Mysłakowski (ed.), *Rodzina wiejska jako środowisko wychowawcze. Materiały* (Warsaw/Lwów: Naukowe Towarzystwo Pedagogiczne, 1931), V–XI.
- Mysłakowski, Z. 'Rodzina wiejska jako środowisko wychowawcze', in Z. Mysłakowski (ed.), *Rodzina wiejska jako środowisko wychowawcze: Materiały* (Warsaw/Lwów: Naukowe Towarzystwo Pedagogiczne, 1931), 3–36.
- Parkhurst, H. *Education on the Dalton Plan*. New York: E.P. Dutton & Company, 1922.

- Piaget, J. *Le langage et la pensée chez l'enfant*. Neuchâtel: Delachaux and Niestlé, 1923.
- Piaget, J. 'Polska reforma szkolna'. *Oświata i wychowanie* 1(2) (1935), 1.
- Pieter, J. *Poziom inteligencji a środowisko: Tymczasowe sprawozdanie z badań korelacyjnych przeprowadzonych w województwie śląskim w latach 1935–1937*. Katowice: Instytut Pedagogiczny, 1938.
- Plątek, J. 'Wieś jako środowisko wychowawcze', in Z. Mysłakowski (ed.), *Rodzina wiejska jako środowisko wychowawcze: Materjały* (Warsaw/Lwów: Naukowe Towarzystwo Pedagogiczne, 1931), 37–101.
- Plater-Zyberk, A. *Le 'Fonds Paderewski' de secours aux enfants polonais en Suisse*. s. 1.: s. n., 1919.
- Preussische Statistik. *Das niedrige Schulwesen in Preussen 1911*, vol. 2: *Die öffentlichen Volksschulen nach Kreisen: Die Schulkinder nach ihrer Familiensprache* (Berlin: Königlich Preußisches Statistisches Landesamt, 1912), 378–87.
- Ręgorowicz, L. 'Rozwój szkolnictwa', in L. Ręgorowicz, M. Dworzański and M.W. Tułacz (eds), *Województwo Śląskie 1918–1928. Rozwój administracji samorządowej Województwa Śląskiego w zarysie: Informator i przewodnik po wystawie Województwa Śląskiego na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu* (Katowice: Śląska Rada Wojewódzka, 1929), 26–98.
- Reichszentrale für die Entsendung von Kindern zum Erholungsaufenthalt (ed.). *Landaufenthalt für Stadtkinder: Berlin Bericht über das Geschäftsjahr 1927*. Berlin: Reichszentrale für die Entsendung von Kindern zum Erholungsaufenthalt, 1927.
- Reichszentrale für die Vermittlung von Landaufenthalt für Stadtkinder. *Jahresbericht über den Landaufenthalt für Stadtkinder im Jahre 1918*. Berlin: Max Lichtwitz, 1920.
- Rocznik Statystyki Rzeczypospolitej Polskiej*. Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej (ed.), vol. 3. Warsaw: Nakładem Głównego Urzędu Statystycznego, 1924.
- Rousseau, J. *Emile, ou de l'éducation*. Hays: Jean Néaulme, 1762.
- Rowid, H. *Szkola twórcza: Podstawy teoretyczne i drogi urzeczywistnienia 'Szkoly pracy'*, 1st edn. Krakow: Gebethner i Wolff, 1926.
- Rowid, H. *Szkola twórcza: Podstawy teoretyczne i drogi urzeczywistnienia nowej szkoly*, 2nd edn. Krakow: Gebethner i Wolff, 1929.
- Scheufgen, H.J. *Das Seelenleben des Landkindes: Deutsche Landschulbücherei*, vol. 1. Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh, 1927.
- Seweryn, S. 'Zagadnienia wychowania państwowego'. *Sprawy szkolne* 7(1–2) (1932), 1–19.
- Siwoń, T. 'Rodzina wiejska i małomiasteczkowa jako środowiska wychowawcze (obserwacje nad kilku rodzinami ze Śląska Górnego i Opolskiego)', in Zygmunt Mysłakowski (ed.), *Rodzina wiejska jako środowisko wychowawcze: Materjały* (Warsaw/Lwów: Naukowe Towarzystwo Pedagogiczne, 1931), 199–340.
- Sobolski, K. *Dziecko wsi śląskiej*. Myslowice: nakł. Autora, 1935.
- Sośnicki, K. *Podstawy wychowania państwowego*. Lwów: Książnica-Atlas, 1933.
- Suchowiak, J. *Niemieckie szkolnictwo w poznańskim i na Pomorzu (Odprawa roszczeń niemieckich)*. Poznań, 1927.

- Szczepeński, J. 'Przejście z rodziny do szkoły w życiorysach młodzieży'. *Przegląd socjologiczny* 3(1–2) (1935), 293–308.
- Szober, S. *Zasady nauczania języka polskiego w zakresie szkoły powszechnej i gimnazjum niższego*. Lwów: Książnica Polska Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych, 1923.
- Szycówna, A. *Pedologia czyli nauka o dziecku*. Warsaw: Wł. Łazarski, 1910.
- Terman, L.M. *The Measurement of Intelligence: An Explanation of and a Complete Guide for the Use of the Stanford Revision and Extension of the Binet-Simon Intelligence Scale*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1916.
- Van Werveke, P. *La Belgique et Eupen-Malmédy: Où en sommes-nous?* Brussels: Éditions Du Pays Belge, 1937.
- Vinche, C. (ed.). 1914–1918. *La Belgique Martyre: Les Atrocités Allemandes dans les Environs de Verviers*, 4th edn. Verviers: Charles Vinche (reprint 2012), 1918.
- Wambaugh, S. *Plebiscites Since the World War: With a Collection of Official Documents*, 2 vols. Washington: Carnegie Endowment for International Peace, 1933.
- Wheeler-Bennett, J.W. *The Forgotten Peace: Brest-Litovsk March 1918*. New York: William Morrow & Company, 1939.
- Willmann, O. *Pädagogische Vorträge über die Hebung der geistigen Tätigkeit durch den Unterricht*. Leipzig: Verlag für erziehenden Unterricht, 1869.
- Winkel, G.G. *Biographisches Corpsalbum der Borussia zu Bonn 1821–1928*. Aschafenburg: Selbstverlag der Borussia, 1928.
- Żebrok, J. *Nasze czytanki: dla trzeciego i czwartego roku szkolnego szkół powszechnych*. Bytom: Katolik, 1927.
- Ziemnowicz, M. *Nauczanie i wychowywanie w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej*, Biblioteka Pedagogiczno – Dydaktyczna, vol. 13. Lwów/Warsaw: Książnica-Atlas, 1934.

Secondary Literature

- Abbenhuis, M. 'Where War Met Peace: The Borders of the Neutral Netherlands with Belgium and Germany in the First World War, 1914–1918'. *Journal of Borderlands Studies* 22(1) (2007), 53–77.
- Aerts, Koen. *Repressie zonder maat of einde? De juridische reïntegratie van collaborateurs in de Belgische staat na de Tweede Wereldoorlog*. Gent: Academia Press, 2014.
- Alexander, M. 'Oberschlesien im 20. Jahrhundert – eine mißverstandene Region'. *Geschichte und Gesellschaft* 30(3) (2004), 465–89.
- Allinson, M. *Germany and Austria 1814–2000: Modern History for Modern Languages*. London/New York: Routledge, 2002.
- Amara, M. 'De Belgische kinderen in ballingschap', in R. Barbry, J. Dewilde, M. Depaep, F. Simon, E. Goerlandt, A. Vandenbilcke and M. Verplaetse (eds), *Naar school, zelfs in oorlogstijd? Belgische kinderen lopen school, 1914–1919* (Ypres: Onderwijsmuseum Ieper, 2014), 12–23.
- Anderson, B. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso, 1983.

- Anderson, E.W. 'Geopolitics: International Boundaries as Fighting Places'. *Journal of Strategic Studies* 22(2–3) (1999), 125–36.
- Arbeitsgemeinschaft Lublinitzer Bürger. *Lublinitz Stadt und Kreis in Oberschlesien: Unsere unvergessene Heimat in Wort und Bild*. Steinhagen: Runge, 1991.
- Arendt, H. *Crisis of the Republic*. San Diego/New York/London: Harcourt Brace Jovanovich, 1972.
- Asiwaju, A.I. 'Borderlands in Africa: A Comparative Research Perspective with Particular Reference to Western Europe'. *Journal of Borderlands Studies* 8(2) (1993), 1–12.
- Audoin-Rouzeau, S. 'Kinder und Jugendliche', in G. Hirschfeld, G. Krumeich and I. Renz (eds), *Enzyklopädie Erster Weltkrieg* (Paderborn/Munich/Vienna/Zurich: Schöningh, 2003), 135–42.
- Bahlcke, J., D. Gawrecki and R. Kaczmarek (eds). *Historia Górnego Śląska: Polityka, gospodarka i kultura europejskiego regionu*. Gliwice: Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, 2011.
- Bahr, E., R. Breyer and E. Buchhofer. *Oberschlesien nach dem Zweiten Weltkrieg: Verwaltung, Bevölkerung, Wirtschaft*. Marburg: Herder-Institut, 1975.
- Balace, F. 'Belgien und die Ostkantone im Versailler Vertrag. Irredenta-Gebiet, militärische Pufferzone oder Trostpreis?', in C. Brüll (ed.), *Zoom 1920–2010 Nachbarschaften: Neun Jahrzehnten nach Versailles* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2012), 73–102.
- Baltia, H. 'Memoiren 1920–1925', in E. Herrebout (ed.), *Quellen und Forschungen zur Geschichte der deutschsprachigen Belgier*, vol. 5. Brussels: Generalstaatsarchiv, 2011.
- Barbry, R. 'Het Lager Onderwijs in het Etappen- und Operationsgebiet', in R. Barbry, J. Dewilde, M. Depaep, F. Simon, E. Goerlandt, A. Vandenbilcke and M. Verplaetse (eds), *Naar school, zelfs in oorlogstijd? Belgische kinderen lopen school, 1914–1919* (Ypres: Onderwijsmuseum Ieper, 2014), 114–28.
- Barbry, R., J. Dewilde, M. Depaep, F. Simon, E. Goerlandt, A. Vandenbilcke and M. Verplaetse (eds). *Naar school, zelfs in oorlogstijd? Belgische kinderen lopen school, 1914–1919*. Ypres: Onderwijsmuseum Ieper, 2014.
- Bariety, J. 'La France et les 'Pays rédimés' d'Eupen et de Malmédy 1918–1926', in *Art et Histoire: De l'occident médiéval à l'Europe contemporaine. Dix années d'activités de Malmédy* (Malmédy: Malmédy et Histoire, 1997), 59–62.
- Beck, P., C. Brüll and P.M. Quadflieg. 'Weltkriege in der Region: Militärdienst und Kriegserfahrungen als Lebenserfahrung', in C. Lejeune (ed.), *Grenzerfahrungen: Eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, vol. 4: *Staaterwechsel, Identitätskonflikte, Kriegserfahrungen (1919–1945)* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2018), 140–69.
- Bendix, R. *Max Weber Classic Monographs*, vol. 2: *Max Weber: An Intellectual Portrait*. London/New York: Routledge (reprint), 1998.
- Benner, D. and H. Kemper. *Theorie und Geschichte der Reformpädagogik*, vol. 2: *Die Pädagogische Bewegung von dem Jahrhundert bis zum Ende der Weimarer Republik*. Weinheim/Basel: Beltz Verlag, 2003.
- Berg, C. 'Familie, Kindheit, Jugend', in C. Berg (ed.), *Handbuch der deutschen Bildungsgeschichte*, vol. 4: *1870–1918. Von der Reichsgründung bis zum Ende des Ersten Weltkriegs* (Munich: Verlag C.H. Beck, 1991), 91–146.

- Berg, C. and U. Herrmann. 'Einleitung: Industriegesellschaft und Kulturkrise. Ambivalenzen der Epoche des Zweiten Deutschen Kaiserreichs 1870–1918', in C. Berg (ed.), *Handbuch der deutschen Bildungsgeschichte*, vol. 4: 1870–1918. *Von der Reichsgründung bis zum Ende des Ersten Weltkriegs* (Munich: Verlag C.H. Beck, 1991), 3–56.
- Berg, M. *Woodrow Wilson: Amerika und die Neuordnung der Welt. Eine Biografie*. Munich: C. H. Beck, 2017.
- Beyen, M. 'Belgium: A Nation That Failed to Be Ethnic', in L. Eriksonas and L. Müller (eds), *Statehood Before and Beyond Ethnicity: Minor States in Northern and Eastern Europe 1600–2000, Multiple Europes*, vol. 33 (Brussels: Peter Lang, 2005), 341–52.
- Beyen, M. and M. van Ginderachter. 'General Introduction: Writing the Mass into a Mass Phenomenon', in M. van Ginderachter and M. Beyen (eds), *Nationhood from Below: Europe in the Long Nineteenth Century* (New York: Palgrave Macmillan, 2012), 3–22.
- Bieniek, R. (1972). 'Śłużba zdrowia', in J. Jaros (ed.), *Lubliniec: Zarys rozwoju powiatu* (Katowice: Śląsk, 1972), 328–43.
- Bihl, W. *Der Erste Weltkrieg 1914–1918. Chronik – Daten – Fakten*. Vienna: Böhlau Verlag, 2010.
- Bjork, J. 'Monoglot Norms, Bilingual Lives: Readership and Linguistic Loyalty in Upper Silesia', in T. Kamusella, J. Bjork, T. Wilson and A. Novikov (eds), *Creating Nationality in Central Europe, 1880–1950: Modernity, Violence and (be)Longing in Upper Silesia* (London/New York: Routledge, 2016), 106–27.
- Bjork, J. *Neither German nor Pole: Catholicism and National Indifference in a Central European Borderland*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2008.
- Bjork, J., T. Kamusella, T. Wilson and A. Novikov. 'Introduction', in T. Kamusella, J. Bjork, T. Wilson and A. Novikov (eds), *Creating Nationality in Central Europe, 1880–1950: Modernity, Violence and (be)Longing in Upper Silesia* (London/New York: Routledge, 2016), 1–7.
- Błaszczak-Waławik, M. 'Miejsce i rola regionalnej kultury w procesach życia społecznego zbiorowości Górnego Śląska do roku 1945', in M. Błaszczak-Waławik, W. Błasiak and T. Nawrocki (eds), *Górny Śląsk: Szczególny przypadek kulturowy*, Uniwersytet Warszawski, Instytut Gospodarki Przestrzennej, Rozwój regionalny, Rozwój lokalny, Samorząd terytorialny, vol. 30 (Kielce: J. Szumacher, 1990), 7–66.
- Blessing, B. *The Antifascist Classroom: Denazification in Soviet-occupied Germany 1945–1949*. New York: Palgrave Macmillan, 2006.
- Blumenthal, B. 'Unterrichtsmethoden und Lernmittel', in Arbeitskreis Eifeler Museen (ed.), *Tafel, Griffel, Rutenstock: 150 Jahre Eifeler Volksschulleben* (Meckenheim: Warlich Druck- und Verlags-ges.m.b.H., 1989), 179–98.
- Böhler, J. *Auftakt zum Vernichtungskrieg: Die Wehrmacht in Polen 1939*. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch, 2006.
- Böhler, J. *Wojna domowa: Nowe spojrzenie na odrodzenie Polski*. Krakow: Znak Horyzont, 2018.
- Bojarski, P. 'Dzieciństwo w dobie Wielkiej Wojny: obraz życia dziecka na kartach pamiętnika Piotra Bojarskiego', in J. Kita and M. Korybut-Marciniak,

- Świat dziecka, Życie prywatne Polaków w XIX wieku, vol. 5 (Łódź/Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego/Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, 2016), 225–34.
- Bonfiglio, T.P. 'Inventing the Native Speaker'. *Critical Multilingualism Studies* 1(2) (2013), 29–58.
- Borodziej, W. *Geschichte Polens im 20. Jahrhundert*. Munich: C.H. Beck Verlag, 2010.
- Borodziej, W. and M. Górny. *Nasza wojna*, vol. 1: *Imperia 1912–1916*. Warsaw: Wydawnictwo WAB, 2014.
- Boškovska, N. *Das Jugoslawische Makedonien 1918–1941: Eine Randregion zwischen Repression und Integration*. Vienna: Böhlau, 2009.
- Bouverne-De Bie, M. 'De pedagogisering van sociale problemen'. *Tijdschrift voor sociale wetenschappen* 36(1) (1991), 1–15.
- Brambilla, C. 'Exploring the Critical Potential of the Borderscapes Concept'. *Geopolitics* 20(1) (2015), 14–34.
- Brambilla, C., J. Laine, J.W. Scott and G. Bocchi. 'Introduction: Thinking, Mapping, Acting and Living Borders Under Contemporary Globalisation', in C. Brambilla, J. Laine, J.W. Scott and G. Bocchi (eds), *Borderscaping: Imaginations and Practices of Border Making* (London/New York: Routledge, 2015), 1–11.
- Braumann, G. *Kinderlandverschickung 1900–1932: Von der Hungerbekämpfung über Kinderlandverschickung zur Kindererholungsfürsorge mit Bochum als Beispiel*. Bochum/Freiburg: Projekt, 2008.
- Broadberry, S. and K. O'Rourke (eds). *The Cambridge Economic History of Modern Europe, Vol. 2: From 1870 to the Present*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- Bröckling, U., S. Krasmann and T. Lemke. 'From Foucault's Lectures at the Collège de France to Studies of Governmentality: An Introduction', in U. Bröckling, S. Krasmann and T. Lemke (eds), *Governmentality: Current Issues and Future Challenges*, Routledge studies in social and political thought, vol. 71 (New York/London: Routledge/Taylor & Francis Group, 2011), 1–33.
- Brubaker, R. *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge/New York: Cambridge University Press, 1996.
- Brüll, C. 'Entre méfiance et intégration: Les germanophones dans l'armée belge 1920–1955'. *Cahiers belges d'histoire militaire* 4 (2006), 135–66.
- Brüll, C. 'Eupen-Malmedy', in W. Gruner and J. Osterloh (eds), *The Greater German Reich and the Jews: Nazi Persecution Policies in the Annexed Territories 1935–1945* (New York/Oxford: Berghahn, 2017), 267–88.
- Brüll, C. 'Eupen-Malmedy 1918–1945: Le temps des déchirures', in *Hommage à Henri Bragard (1877–1944)*, Mémoire wallonne, vol. 13 (Liège: Société de langue et de littérature wallonnes, 2009), 7–38.
- Brüll, C. 'Historiographie und Zeitgeschichte in der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens: eine Bestandsaufnahme', in C. Brüll (ed.), *Zoom 1920–2010 Nachbarschaften: Neun Jahrzehnten nach Versailles* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2012), 145–62.
- Brüll, C. 'La référence à l'Alsace-Lorraine dans le rattachement et l'intégration d'Eupen-Malmedy à la Belgique (1918–1925)'. *Revue d'Alsace* 144 (2018), 29–48.

- Brüll, C. 'Vom Dazwischen-sein: Eupen-Malmedy in den deutsch-belgischen Beziehungen 1918–1949', in C. Lejeune (ed.), *Grenzerfahrungen. Eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, vol. 4: *Staatenwechsel, Identitätskonflikte, Kriegserfahrungen (1919–1945)* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2018), 64–84.
- Brüll, C. and J. Kontny. *Eupen-Malmedy im europäischen Vergleich: Minderheiten als Problem der europäischen Politik in der Zwischenkriegszeit*, in C. Lejeune (ed.), *Grenzerfahrungen: Eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, vol. 4: *Staatenwechsel, Identitätskonflikte, Kriegserfahrungen (1919–1945)* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2018), 40–63.
- Brykczyński, P. 'Reconsidering "Piłsudskiite nationalism"'. *Nationalities Papers. The Journal of Nationalism and Ethnicity* 42(5) (2014), 771–90.
- Brzoza, C. and A.L. Sowa. *Historia Polski 1918–1945*. Krakow: Wydawnictwo literackie, 2006.
- Bulatović, M. 'Struggling with Yugoslavism: Dilemmas of Interwar Serb Political Thought', in J.R. Lampe and M. Mazower (eds), *Ideologies and National Identities: The Case of Twentieth-Century Southeastern Europe* (Budapest: Central European University Press, 2004), 254–76.
- Bulhak, H. 'Sojusze systemu wersalskiego: Warszawa – Paryż – Bukareszt – Praga', in K. Andrzej (ed.), *Od Wersalu do Poczdamu: Sytuacja międzynarodowa Europy Środkowo-Wschodniej 1918–1945. Materiały z sesji naukowej w Instytucie Historii PAN 23–24 października 1995 r.* (Warsaw: Instytut Historii PAN/Mazowiecka Wyższa Szkoła Humanistyczno-Pedagogiczna w Łowiczu, 1996), 43–63.
- Bulik, B. and G. Centerowska. *Szkiec monograficzny Szkoły Podstawowej nr 1 im. Marii Konopnickiej w Lublińcu*. Lubliniec: Szkoła Podstawowa nr 1 im. Marii Konopnickiej, 2006.
- Büsching, S. 'Die schlesischen Aufstände und das Plebiszit in deutschen Schulbüchern – eine Inhaltsanalyse', in Kai Struve (ed.), *Oberschlesien nach dem Ersten Weltkrieg: Studien zu einem nationalen Konflikt und seiner Erinnerung* (Marburg: Herder-Institut, 2003), 135–57.
- Caestecker, F. and A. Vrints. 'The National Mobilization of German Immigrants and Their Descendants in Belgium 1870–1920', in P. Panayi (ed.), *Germans as Minorities during the First World War: A Global Comparative Perspective* (Farnham: Ashgate, 2014), 123–46.
- Čapský, M. 'Górny Śląsk w okresie późnego średniowiecza (1327–1526)', in J. Bahlcke, D. Gawrecki and R. Kaczmarek (eds), *Historia Górnego Śląska: Polityka, gospodarka i kultura europejskiego regionu* (Gliwice: Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, 2011), 117–35.
- Cattaruzza, M. and D. Langewiesche. 'Introduction', in M. Cattaruzza, S. Dyroff and D. Langewiesche (eds), *Territorial Revisionism and the Allies of Germany in the Second World War: Goals. Expectations. Practices* (New York/Oxford: Berghahn, 2012), 1–16.
- Cherkasov, A.A. 'All-Russian Primary Education (1894–1917): Developmental Milestones'. *Social Evolution & History* 10(2) (2011), 138–49.
- Chernev, B. 'The Brest-Litovsk Moment: Self-Determination Discourse in Eastern Europe before Wilsonianism'. *Diplomacy & Statecraft* 22(3) (2011), 369–87.

- Chlebowczyk, J. *Nad Olzą. Śląsk Cieszyński w wiekach XVIII, XIX a XX*. Katowice: Śląsk, 1971.
- Chmielewski, W. *Kształcenie nauczycieli w okresie ideologizacji szkolnictwa (1944–1956)*. Warsaw: Neriton, 2006.
- Chojnowski, A. *Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1979.
- Chwałba, A. *Legiony polskie 1914–1918*. Krakow: Wydawnictwo Literackie, 2018.
- Claude, I.L. (1955). *National Minorities: An International Problem*. Cambridge: Harvard University Press, 1995.
- Conze, E. *Die große Illusion: Versailles und die Neuordnung der Welt*. Munich: Siedler, 2018.
- Cremer, F. 'Annexion, Assimilation, Autonomie: Zur Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft. I. Teil'. *Informationen und Meinungen aus Deutschbelgien* 2 (1994), 5–14.
- Cremer, F. and W. Meißen (eds). *Spuren 1944–1956: Materialien zur Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*. Eupen: König-Baudouin-Stiftung, 1995.
- Cull, N.J. 'Anti-Semitism', in N.J. Cull, D.H. Culbert and D. Welch (eds), *Propaganda and Mass Persuasion: A Historical Encyclopedia, 1500 to the Present* (Santa Barbara/Denver/Oxford: ABC Clío, 2003), 13–15.
- Cygański, M. *Z dziejów Volksbundu. 1921–1932, Komunikaty – Instytut Śląski w Opolu*. Seria Niemcoznawcza, vol. 14. Opole: Instytut Śląski, 1996.
- Czapliński, M. 'Dzieje Śląska od 1806 do 1945', in M. Czapliński, E. Kaszuba, G. Waś and R. Żerelik (eds), *Historia Śląska* (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2002), 250–424.
- Czembor, H. *Ewangelicki Kościół Unijny na polskim Górnym Śląsku (1922–1939)*. Krakow: Dom Wydawniczy i Księgarski 'Didache', 1993.
- Declercq, C. 'Belgische vluchtelingen en onderwijs in het Verenigd Koninkrijk: een uitheemse war effort op de Britse schoolbanken', in R. Barbry, J. Dewilde, M. Depaepe, F. Simon, E. Goerlandt, A. Vandenbilcke and M. Verplaetse (eds), *Naar school, zelfs in oorlogstijd? Belgische kinderen lopen school, 1914–1919* (Ypres: Onderwijsmuseum Ieper, 2014), 24–43.
- Dell'Agnes, E. and A. Amilhat Szary. 'Introduction. Borderscapes: From Border Landscapes to Border Aesthetics'. *Geopolitics* 20(1) (2015), 4–13.
- Den Hertog, J. 'The Commission for Relief in Belgium and the Political Diplomatic History of the First World War'. *Diplomacy & Statecraft* 21(4) (2010), 593–613.
- Depaepe, M. 'De pedagogiek', in A. Despy-Meyer, R. Halleux, J. VanderMissen and G. Vanpaemel (eds), *Geschiedenis van de wetenschappen in België* (Brussel/Tournai: Dexia/La Renaissance, 2001), 329–42.
- Depaepe, M. *De pedagogisering achterna: Aanzet tot een genealogie van de pedagogische mentaliteit in de voorbije 250 jaar*. Leuven: Uitgeverij Acco, 1998.
- Depaepe, M. (in cooperation with K. Dams, M. de Vroede, B. Eggermont, H. Lauwers, F. Simon, R. Vandenbergh and J.C. Verhoeven). *Order in Progress: Everyday Educational in Primary Schools Belgium 1880–1970*, *Studia Pedagogica*, vol. 29. Leuven: Leuven University Press, 2000.

- Depaepe, M., M. De Vroede and F. Simon. 'The 1936 Curriculum Reform in Belgian Primary Education'. *Journal of Education Policy* 6(4) (1991), 371–83.
- Depaepe, M. and F. Simon. 'De Vlaamse jeugd in het vizier van de pedagogisering tijdens het interbellum', in M. Depaepe, F. Simon and A. van Gorp (eds), *Paradoxen van pedagogisering: Handboek pedagogische historiografie* (Leuven: Uitgeverij Acco, 2005), 289–312.
- Derez, M. and Axel Tixhon. *Villes martyres: Visé, Aarschot, Andenne, Tamines, Dinant, Leuven, Dendermonde. Belgique. Août-Septembre 1914*. Namur: Presses universitaires de Namur, 2014.
- Dieckhoff, A. *The Invention of a Nation: Zionist Thought and the Making of Modern Israel*. New York: Columbia University Press, 2003.
- Dietz, B. (ed.). *Griff nach dem Westen: Die 'Westforschung' der völkisch-nationalen Wissenschaften zum nordwesteuropäischen Raum (1919–1960)*, 2 vols., Studien zur Geschichte und Kultur Nordwesteuropas, vol. 2. Münster: Waxmann Verlag, 2003.
- Di Fiore, L. 'The Production of Borders in Nineteenth-Century Europe: Between Institutional Boundaries and Transnational Practices of Space'. *European Review of History: Revue européenne d'histoire* 24(1) (2017), 36–57.
- Digester, P. 'The Fourth Face of Power'. *The Journal of Politics* 54(4) (1992), 977–1007.
- Doepgen, H. *Die Abtretung des Gebietes vom Eupen-Malmedy an Belgien im Jahre 1920*. Bonn: L. Röhrscheid, 1966.
- Dolderer, W. 'Der flämische Nationalismus und Deutschland zwischen den Weltkriegen', in B. Dietz, H. Gabel and U. Tiedau (eds), *Griff nach dem Westen: Die 'Westforschung' der völkisch-nationalen Wissenschaften zum nordwesteuropäischen Raum (1919–1960)*, vol. 1, Studien zur Geschichte und Kultur Nordwesteuropas, vol. 2 (Münster: Waxmann Verlag, 2003), 109–36.
- Donnan, H., B. Thomassen and H. Wydra. 'The Political Anthropology of Borders and Territories: European Perspectives', in H. Wydra and B. Thomassen (eds), *Handbook of Political Anthropology* (Cheltenham: Edward Elgar-Publishing, 2018), 344–59.
- Donson, A. 'From Reform Pedagogy to War Pedagogy: Education Reform before 1914 and the Mobilization for War in Germany', in D. Schumann (ed.), *Raising Citizens in the Century of the Child: The United States and German Central Europe in Comparative Research* (New York/Oxford: Berghahn, 2010), 68–84.
- Dornhof, J. 'Jugendjahre in Oberschlesien'. *Loben-Guttentager Kreisblatt* 8(21), Heimatzeitung Unser Oberschlesien, Beilage 3 (22 June 1978).
- Douglas, R.M. *Orderly and Humane: The Expulsion of the Germans after the Second World War*. New Haven: Yale University Press, 2013.
- Drynda, D. 'Niektóre koncepcje pedagogiki naukowej w Polsce międzywojennej', in D. Drynda (ed.), *Studia z historii polskiej pedagogiki. Koncepcje pedagogiczne w Drugiej Rzeczypospolitej* (Katowice: Uniwersytet Śląski, 1993), 11–28.
- Dujardin, V. and M. Scheid. 'De communautarisering van het onderwijs aan Franstalige kant', in M. van den Wijngaert (ed.). *Van een unitair naar een federaal België: 40 jaar beleidsvorming in gemeenschappen en gewesten (1971–2011)*, Studie naar aanleiding van 40 jaar vlaams parlement (Brussels: Academic and Scientific Publishers nv, 2011), 105–29.

- Dumoulin, M., E. Gerard, M. Van Den Wijngaert and V. Dujardin. *Nieuwe Geschiedenis van België 1905–1950*, 2nd edn. Tielt: Lannoo, 2006.
- Dunning, E. and J. Hughes. *Norbert Elias and Modern Sociology: Knowledge, Interdependence, Power, Process*. London/New York: Bloomsbury Academic, 2012.
- Duroselle, J.B. *France and the Nazi Threat: The Collapse of French Diplomacy 1932–1939*. New York: Enigma Books, 2004.
- Düspohl, M. 'Arbeitsmigration nach Berlin im 19. Jahrhundert: Jeder zweite Berliner stammt aus Schlesien', in K. Bździach (ed.), *Wach auf mein Herz, und Danke'. Zur Geschichte der Beziehungen zwischen Schlesien und Berlin-Brandenburg* (Berlin/Opole: Gesellschaft für Interregionalen Kulturaustausch/Stowarzyszenie Instytut, 1995), 190–203.
- Dutkova, R. *Polityka szkolna w Galicji między autonomią a centralizmem (1861–1875)*. Krakow: Księgarnia Akademicka, 1995.
- DuVal, K. *Borderlands: Oxford Bibliographies Online Research Guide*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- Dybiec, J. *Polska w orbicie wielkich idei. Polskie przekłady obcojęzycznego piśmiennictwa 1795–1918*, vol. 1: *Im Orbit großer Ideen: Polnische Übersetzungen des fremdsprachigen Schrifttums 1795–1918, Teil 1*. Warsaw: Wydawnictwa IHN PAN, 2011.
- Dzierzbicka, W. 'System O. Decroly', in W. Dzierzbicka and S. Dobrowolski (eds), *Eksperymenty pedagogiczne w Polsce w latach 1900–1939* (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wydawnictwo PAN, 1963), 285–90.
- Eckert, M. *Historia polityczna Polski lat 1918–1939*, 5th edn. Warsaw: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1990.
- Eichsteller, G. 'Janus Korczak – His Legacy and its Relevance for Children's Rights Today'. *International Journal of Children's Rights* 17 (2009), 377–91.
- Eisenstein, M. *Jewish Schools in Poland, 1919–1939: Their Philosophy and Development*. New York: King's Crown Press, 1950.
- Elden, S. and J.W. Crampton. 'Introduction: Space, Knowledge and Power. Foucault and Geography', in J.W. Crampton and S. Elden (eds), *Space, Knowledge and Power. Foucault and Geography* (Aldershot: Ashgate, 2007), 1–18.
- Elias, H.J. *Geschiedenis van de Vlaamse gedachte 1780–1914*, vol. 2: *Van de taal- en letterkundige hernieuwing een politieke beweging 1830–1859*. Antwerp: De Nederlandsche Boekhandel, 1963.
- Elliott, J.H. *National and Comparative History: An Inaugural Lecture Delivered before the University of Oxford on 10 May 1991*. Oxford: Oxford University Press, 1991.
- Elstob, P. *Hitler's Last Offensive*. Barnsley, South Yorkshire: Pen and Sword Books, 2003.
- Enssle, M.J. *Stresemann's Territorial Revisionism: Germany, Belgium and the Eupen-Malmedy Questions 1919–1929*. Wiesbaden: Steiner, 1980.
- Eriksen, K., A. Kazamias, R. Okey and J. Tomiak. 'Governments and the Education of Non-Dominant Ethnic Groups in Comparative Perspective', in J. Tomiak, K. Eriksen, A. Kazamias and R. Okey (eds), *Schooling, Educational Policy and Ethnic Identity (Comparative Studies on Governments & Non-dominant Ethnic Groups in Europe)* (New York: Dartmouth Publishing, 1991), 389–417.

- Esch, M.G. and B. von Hirschhausen. 'Wahrnehmen, Erfahren, Gestalten: Phantomgrenzen und soziale Raumproduktion. Einleitung', in M.G. Esch and B. von Hirschhausen (eds), *Wahrnehmen, Erfahren, Gestalten: Phantomgrenzen und soziale Raumproduktion* (Göttingen: Wallstein, 2017), 7–41.
- Eser, I. 'Volk, Staat, Gott!'. *Die deutsche Minderheit in Polen und ihr Schulwesen 1918–1939*, Veröffentlichungen des Nordost-Instituts, vol. 15. Wiesbaden: Harrassowitz, 2010.
- Ewert, O. 'Eric Stern und die pädagogische Psychologie im Nationalsozialismus', in C.F. Graumann (ed.), *Psychologie im Nationalsozialismus* (Berlin/Heidelberg: Springer, 1985), 197–219.
- Faleńcki, T. *Niemieckie szkolnictwo mniejszościowe na Górnym Śląsku w latach 1922–1939*. Katowice/Krakow: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1970.
- Fass, P.S. (ed.). *The Routledge History of Childhood in the Western World*. London/ New York: Routledge, 2012.
- Feinstein, C.H., P. Temin and G. Toniolo. *The World Economy Between the World Wars*. New York: Oxford University Press, 2008.
- Ferhadbegović, S. 'Fes oder Hut? Der Islam in Bosnien zwischen den Weltkriegen'. *Wiener Zeitschrift für Geschichte der Neuzeit* 5(2) (2005), 69–85.
- Feyissa, D. and M.V. Hoehne (eds). *Borders & Borderlands as Resources in the Horn of Africa*. Woodbridge/Rochester: James Currey, 2010.
- Fickers, A. 'Generational Conflicts, the Spirit of '68 and Cultural Emancipation in the German Speaking Community of Belgium: A Historical Essay About the '73 Generation', in M. Venken (ed.), *Borderland Studies Meets Child Studies: A European Encounter* (Frankfurt am Main: Peter Lang, 2017), 163–84.
- Fickers, A. and C. Brüll. 'Ein Experiment kollektiver Wissensprüfung: Situativer Opportunismus und kumulative Heroisierung', in C. Lejeune (ed.), *Grenzerfahrungen: Eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, vol. 4: *Staatenwechsel, Identitätskonflikte, Kriegserfahrungen (1919–1945)* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2018), 8–39.
- Fickers, A. and C. Brüll. 'Zeit-Räume im langen 19. Jahrhundert: Erfahrungen von Verdichtung, Beschleunigung und Verharrung', in C. Lejeune (ed.), *Grenzerfahrungen: Eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, vol. 3: *Code Civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794–1919)* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2017), 8–27.
- Fickers, A., C. Lejeune and H. Ruland. 'Industrialisierung und revolutionäre Bewegungen', in C. Lejeune (ed.), *Grenzerfahrungen: Eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, vol. 3: *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794–1919)* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2016), 92–116.
- Fifor, M.V. 'Assimilation or Acculturation: Creating Identities in the New Europe. The Case of Vlachs in Serbia', in Anonymous (ed.), *Cultural Identity and Ethnicity in Central Europe: Proceedings of the International Conference on Ethnic and National Minorities in Central and Eastern Europe* (Krakow: Jagellonian University, 2000), 35–50.
- Fink, C. *Defending the Rights of Others: The Great Powers, the Jews, and International Minority Protection, 1878–1938*. Cambridge/New York: Cambridge University Press, 2004.

- Fischer, C.J. *Alsace to the Alsatians? Visions and Divisions of Alsatian Regionalism. 1870–1939*. New York: Berghahn Books, 2010.
- Fishman, J. 'Language and Nationalism', in S. Woolf (ed.), *Nationalism in Europe: From 1815 to the Present* (London/New York: Routledge, 1996), 155–70.
- Flemming, J., K. Saul and P.C. Witter (eds). *Lebenswelten im Ausnahmezustand: Die Deutschen, der Alltag und der Krieg, 1914–1918*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011.
- Förderverein des Archivwesens in der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens (Eupen) (ed.). *In Stellung: Einblicke in das Leben ostbelgischer Dienstmädchen im 20. Jahrhundert: nach Interviews geführt von Reiner Mathieu*. Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2007.
- Forman-Brunell, M. and L. Paris. 'Introduction', in M. Forman-Brunell and L. Paris (eds), *The Girls' History and Culture Reader: The Nineteenth Century* (Urbana: University of Illinois Press, 2011), 1–13.
- Foucault, M. 'The Meshes of Power', in J.W. Crampton and S. Elden (eds), *Space, Knowledge and Power: Foucault and Geography* (Aldershot: Ashgate, 2007), 153–62.
- Foucault, M. 'The Subject and Power', in H. Dreyfus and P. Rabinow (eds), *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics* (London: Harvester Wheatsheaf, 1982), 208–26.
- Friedrich, K. 'Nationsbewußtsein in Schlesien in der frühen Neuzeit', in K. Struve and P. Ther (eds), *Die Grenzen der Nationen: Identitätenwandel in Oberschlesien in der Neuzeit* (Marburg: Herder-Institut, 2002), 19–43.
- Frost, S. *Schooling as a Socio-Political Expression: Jewish Education in Interwar Poland*. Jerusalem: Magnes Press, 1998.
- Fuchs, J. *Toujours prêts! Scoutismes et mouvements de jeunesse en Alsace 1918–1970*. Strasbourg: La Nuée Bleue, 2007.
- Fyfe, A. 'Coming to Terms with Child Labor: The Historical Role of Education', in H.D. Hindman (ed.), *The World of Child Labor. An Historical and Regional Survey* (New York: Armonk, 2009), 49–52.
- Garleff, M. 'Die kulturelle Selbsterverwaltung der nationalen Minderheiten in den baltischen Staaten zwischen den Weltkriegen', in *Baltisches Jahrbuch* 6 (1984), 197–218.
- Gawrecki, D. *Politicke a národnostní poměry v Těšínském Slezsku 1918–1938*. Český Těšín: Muzeum Těšínska, 1999.
- Gelles, R. *Rola szkoły niemieckiej w kształtowaniu obrazu Polski i Polaków w okresie międzywojennym*, Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia, vol. 58. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1986.
- Gelles, R. *Sprawy polskie w szkole niemieckiej w latach 1919–1939*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1991.
- Gellner, E. *Nations and Nationalism*. Oxford: Blackwell, 1983.
- Gerard, E. 'De democratie gedroomd, begrensd en ondermijnd. 1918–1939', in M. Dumoulin, E. Gerard, V. Dujardin and M. van den Wijngaert (eds), *Nieuwe geschiedenis van België*, vol. 2: 1905–1950 (Tielt: Lannoo, 2006), 869–1118.
- Gerwarth, R. *The Vanquished: Why the First World War failed to end, 1917–1923*. London: Allen Lane, 2016.

- Gierretz, P. 'Die Entwicklung des Volksschulunterrichtes in den Kantonen St. Vith und Malmedy mit besonderer Berücksichtigung der Schule von Emmel'. *Zwischen Venn und Schneifel: Zeitschrift für Geschichte, Brauchtum und Kultur* 2 (1962), 23–26.
- Giesdorf, J., A. Lindig and C. Brüll. 'Die beständige Suche nach Heimat: Über Lebensperspektiven von Auswanderern, Einwanderern und Minderheiten', in C. Lejeune (ed.), *Grenzerfahrungen: Eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, vol. 3: *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794–1919)* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2017), 118–41.
- Gioni, F. 'Reforma – The Organization of Progressive Muslims and Its Role in Interwar Bosnia'. *Journal of Muslim Minority Affairs* 29(4) (2009), 495–510.
- Glimos-Nadgórska, A. *Polskie szkolnictwo powszechne województwa śląskiego (1922–1939)*, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego, vol. 1938. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2000.
- Glimos-Nadgórska, A. 'Znaczenie "Naszych czytaneł" J. Żebroka w szkole powszechnej województwa śląskiego'. *Studia i Materiały z Dziejów Śląska* 22 (1997), 120–27.
- Gołabek, D. 'Mniejszość niemiecka w powiecie lublinieckim i jej prohitlerowska działalność w latach trzydziestych XX wieku', *Szkie Lublinieckie* 2 (1988), 41–51.
- Goodfellow, S. 'From Germany to France? Interwar Alsatian National Identity', *French History* 7(4) (1993), 450–71.
- Gorshkov, B.B. *Russia's Factory Children: State, Society and Law, 1800–1917*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2009.
- Grandits, H. *Herrschaft und Loyalität in der spätosmanischen Gesellschaft: das Beispiel der multikonfessionellen Herzegowina*. Vienna: Böhlau, 2008.
- Grandits, H. and U. Brunnbauer. 'The Ambiguous Nation: Socialist and Post-Socialist Nation-Building in Southeastern Europe in Perspective', in U. Brunnbauer (ed.), *The Ambiguous Nation: Case Studies from Southeastern Europe in the 20th Century* (Munich: Oldenbourg, 2013), 9–42.
- Grandits, H., N. Clayner and R. Pichler. 'Introduction: Social (dis-)integration and the National Turn in the Late- and Post-Ottoman Balkans: Towards an Analytical Framework', in H. Grandits (ed.), *Conflicting Loyalties in the Balkans: The Great Powers, the Ottoman Empire and Nation-building* (London: Tauris, 2011), 1–12.
- Grathwol, R.P. 'Germany and the Eupen-Malmedy Affair 1924–1926: "Here Lies the Spirit of Locarno"', *Central European History* 8 (1975), 221–50.
- Greiner, P. 'Historia gospodarcza Górnego Śląska (XVI–XX wiek)', in J. Bahlcke, D. Gawrecki and R. Kaczmarek (eds), *Historia Górnego Śląska: Polityka, gospodarka i kultura europejskiego regionu* (Gliwice: Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, 2011), 309–40.
- Grochowski, L. 'Wychowanie religijne katolickie w szkołach II Rzeczypospolitej lat dwudziestych: Treści i funkcje', in E. Walewander (ed.), *Katolicka a liberalna myśl wychowawcza w Polsce w latach 1918–1939* (Lublin: Redakcja Wydawnictwa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2000), 239–80.

- Gubin, É. and P. Lefèvre (1985). 'Obligation scolaire et société en Belgique au XIXe siècle: Réflexions à propos du premier projet de loi sur l'enseignement obligatoire (1883)'. *Revue belge de philologie et d'histoire* 63(2) (1985), 324–76.
- Harley, J.B. *The New Nature of Maps: Essays in the History of Cartography*, P. Laxton (ed.). Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2002.
- Haslinger, P., M. Voigtmann, W. Pieniazek and V. Petronis. 'Frontiers of Violence: Paramilitärs als Gewaltgemeinschaften im Ostmitteleuropa der 1920er Jahre', in W. Speitkamp (ed.), *Gewaltgemeinschaften in der Geschichte: Entstehung, Kohäsionskraft und Zerfall* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2017), 233–54.
- Haugaard, M. 'Rethinking the Four Dimensions of Power: Domination and Empowerment'. *Journal of Political Power* 5(1) (2012), 33–54.
- Haugaard, M. and H. Goverde. 'Power and Space'. *Journal of Political Power* 2(2) (2009), 191–95.
- Hauser, P. 'Zu Fragen einer regionalen Identität in Oberschlesien zwischen 1871 und 1918', in K. Struve and P. Ther (eds), *Die Grenzen der Nationen: Identitätenwandel in Oberschlesien in der Neuzeit* (Marburg: Herder-Institut, 2002), 103–10.
- Havenith, G. *Das Belgienbild im Grenz-Echo 1927–1940: Ein Weg der Integration?* Eupen: Förderverein des Archivwesens in der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens, 2012.
- Heike, O. *Die deutsche Minderheit in Polen bis 1939: Ihr Leben und Wirken kulturell, gesellschaftlich, politisch: Eine historisch-dokumentarische Analyse*. Leverkusen: Self-Published, 1985.
- Hein, H. *Der Piłsudski-Kult und seine Bedeutung für den polnischen Staat 1926–1939*, Materialien und Studien zur Ostmitteleuropa-Forschung, vol. 9. Marburg: Herder-Institut, 2002.
- Henig, R. *Versailles and After. 1919–1933*. London/New York: Routledge, 1995.
- Hennen, G. and K. Knauf. *Vom Templerkloster zum Déivëlspetz: Die Geschichte des Dorfes Oudler*. Eupen: Grenz-Echo Verlag, 1995.
- Herrmann, U. 'Pädagogisches Denken und Anfänge der Reformpädagogik', in C. Berg (ed.), *Handbuch der deutschen Bildungsgeschichte*, vol. 4: 1870–1918: Von der Reichsgründung bis zum Ende des Ersten Weltkriegs (Munich: Verlag C.H. Beck, 1991), 147–78.
- Herrmann, U. 'Schulen, Hochschulen, Lehrer', in C. Berg (ed.), *Handbuch der deutschen Bildungsgeschichte*, vol. 4: 1870–1918: Von der Reichsgründung bis zum Ende des Ersten Weltkriegs (Munich: Verlag C.H. Beck, 1991), 179–370.
- Herwig, H. *The First World War: Germany and Austria-Hungary 1914–1918*, 2nd edn. London: Bloomsbury, 2014.
- Heutz, H. 'Jugenderinnerungen: Heimkehr ins "Mutterhaus", erstes Schuljahr und letztes Kriegsjahr'. *Im Göhlthal* 10 (1971), 31–35.
- Hindman, H.D. 'Coming to Terms with Child Labor', in H.D. Hindman, *The World of Child Labor: An Historical and Regional Survey* (New York: Armonk, 2009), 45–48.
- Hirschfeld, G., G. Krumeich and I. Renz. *Enzyklopädie Erster Weltkrieg*. Paderborn/Vienna: Schöningh, 2009.

- Hobsbawm, E.J. *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
- Hofmann, A. *Die Nachkriegszeit in Schlesien: Gesellschafts- und Bevölkerungspolitik in den polnischen Siedlungsgebieten 1945–1948*. Vienna: Böhlau Verlag, 2000.
- Hörner, W. 'Frankreich', in O. Anweiler (ed.), *Bildungssysteme in Europa* (Basel/Weinheim: Beltz, 1996), 83–107.
- Hudson, M.O. (ed.). *World Court Reports: A Collection of the Judgments, Orders, and Opinions of the Permanent Court of International Justice*, 4 vols. Buffalo: William S. Hein & Co, 2000.
- Ingold, T. *Lines: A Brief History*. London: Routledge, 2007.
- Iwanicka, K. and M. Dubas. *Wojna w oczach dziecka = The War Through a Child's Eyes*. Warsaw: Krajowa Agencja Wydawnicza, 2009.
- Iwanicki, M. *Polityka oświatowa w szkolnictwie niemieckim w Polsce w latach 1918–1939*. Warsaw: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1978.
- Jakubiak, K. *Wychowanie państwowe jako ideologia wychowawcza sanacji: kształtowanie i upowszechnianie w periodycznych wydawnictwach społeczno-kulturalnych i pedagogicznych*. Bydgoszcz: Wyższa Szkoła Pedagogiczna, 1994.
- Jakubowska, B. *Przeobrażenia w szkolnej edukacji historycznej w Polsce w latach 1944–1945*, Prace Sekcji Historii Politycznej Polski Odrodzonej, vol. 6. Warsaw: Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauk Politycznych, 1986.
- Jamin, C. and N. Perrin. *Les politiques publiques en matière d'enfance et de jeunesse au XXème siècle, en Belgique et en Communauté française*. Liège: Université de Liège, Institut des Sciences humaines et sociales, 2005.
- Janik, M. 'Zespół Szkół nr 1 im. Adama Mickiewicza w Lublińcu: Dzieje Szkoły w latach 1922–2012'. *Lubliniecki Pamiętnik Pedagogiczny* 4 (2012), 5–71.
- Jaworski, R., M. Wojciechowski, M. Niendorf and P. Hauser. *Deutsche und Polen zwischen den Kriegen: Minderheitenstatus und 'Volkstumskampf' im Grenzgebiet. Amtliche Berichterstattung aus beiden Ländern 1920–1939 = Polacy i Niemcy między wojnami. Status mniejszości i walka graniczna. Reporty władz polskich i niemieckich z lat 1920–1939*, Texte und Materialien zur Zeitgeschichte, vol. 9/2. Munich/New Providence/London/Paris: K. G. Saur, 1997.
- Jaworski, W. 'Szkolnictwo i nauka', in A. Topola (ed.), *Rok 1945 w województwie śląsko-dąbrowskim* (Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2004), 209–20.
- Jędrzejczak, K. 'Recepcja wychowania chrześcijańskiego w Polsce w rozumieniu Piusa XI', in E. Walewander (ed.), *Katolicka a liberalna myśl wychowawcza w Polsce w latach 1918–1939* (Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2000), 451–55.
- Jerczyński, D. *Historia narodu śląskiego: Prawdziwe dzieje ziem śląskich od średniowiecza do progu trzeciego tysiąclecia*. Zabrze: Narodowa Oficyna Śląska, 2003.
- Jespersen, K.J.V. *A History of Denmark*, 2nd edn. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2011.
- Jeziński, A. and C. Leszczyńska. 'Okres 1918–1990', in Główny Urząd Statystyczny (ed.), *Historia Polski w liczbach: Ludność. Terytorium* (Warsaw: Zakład Wydawnictw Statystycznych, 1994), 123–99.
- Judson, P.M. *Guardians of the Nation: Activists on the Language Frontiers of Imperial Austria*. Cambridge: Harvard University Press, 2006.

- Judson, P.M. 'Preface', in T. Kamusella, J. Bjork, T. Wilson and A. Novikov (eds), *Creating Nationality in Central Europe, 1880–1950: Modernity, Violence and (be) Longing in Upper Silesia* (London/New York: Routledge, 2016), I–XVI.
- Juško, E. *Rada Szkolna Krajowa i jej działalność na rzecz szkoły ludowej w Galicji (1868–1921)*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2013.
- Kabzińska, Ł. 'Dziecko jako przedmiot poszukiwań badawczych w myśli pedagogicznej przełomu XIX i XX wieku', in K. Jakubiak and W. Jamrozek (eds), *Dziecko w rodzinie i społeczeństwie. Dzieje nowożytnie*, vol. 2 (Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, 2002), 21–51.
- Kabziński, K. 'Warunki rozwoju dziecka w rodzinie wiejskiej okresu międzywojennego', in K. Jakubiak and W. Jamrozek (eds), *Dziecko w rodzinie i społeczeństwie. Dzieje nowożytnie*, vol. 2 (Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, 2002), 111–29.
- Kaczmarek, R. 'Województwo śląskie pod okupacją niemiecką', in A. Dziuroka and R. Kaczmarek (eds), *Województwo śląskie 1945–1950: Zarys dziejów politycznych* (Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2007), 27–37.
- Kaczmarek, R. 'Zwischen Regionalismus, Autonomismus und Separatismus: Das Elsass und Oberschlesien, 1871 bis 1945', in P.O. Loew, C. Pletzing and T. Serrier (eds), *Wiedergewonnene Geschichte: Zur Aneignung von Vergangenheit in den Zwischenräumen Mitteleuropas*, Veröffentlichungen des Deutschen Polen-Instituts, vol. 22 (Wiesbaden: Harrassowitz, 2006), 164–86.
- Kaczmarek, R., M. Kucharski and A. Cybula (eds). *Alzacja/Lotaryngia a Górny Śląsk: Dwa regiony pogranicza 1648–2001*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 2001.
- Kaeckenbeeck, G. *The International Experiment of Upper Silesia: A Study in the Working of the Upper Silesian Settlement 1922–1937*. Oxford: Oxford University Press, 1942.
- Kamusella, T. 'The Isomorphism of Language, Nation, and State: The Case of Central Europe', in W. Burszta, T. Kamusella, and S. Wojciechowski (eds), *Nationalisms Across the Globe: An Overview of Nationalisms of State-Endowed and Stateless Nations*, vol. 2: *The World* (Poznań: Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa, 2006), 57–92.
- Kamusella, T. 'Language as an Instrument of Nationalism in Central Europe'. *Nations and Nationalism* 7(2), 235–51.
- Kamusella, T. *The Politics of Language and Nationalism in Modern Central Europe*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2009.
- Kamusella, T. 'Upper Silesia in Modern Central Europe: On the Significance of the Non-National in the Age of Nations', in T. Kamusella, J. Bjork, T. Wilson and A. Novikov (eds), *Creating Nationality in Central Europe, 1880–1950: Modernity, Violence and (be)Longing in Upper Silesia* (London/New York: Routledge, 2016), 8–53.
- Kamusella, T. *The Upper Silesian creole = Kreol górnośląski = Das oberschlesische Kreol = Le créole Haute-Silésien = Wyrchonslōnski kreol*. Zabrze: Narodowa Oficyna Śląska, 2016.
- Karch, B. *Nation and Loyalty in a German-Polish Borderland: Upper Silesia, 1848–1960*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.

- Karch, B. 'Polish Nationalism and National Ambiguity in Weimar Upper Silesia', in T. Kamusella, J. Bjork, T. Wilson and A. Novikov (eds), *Creating Nationality in Central Europe, 1880–1950: Modernity, Violence and (be)Longing in Upper Silesia* (London/New York: Routledge, 2016), 149–69.
- Kartheuser, B. *Les années 30 à Eupen-Malmedy: Regard sur le réseau de la subversion*. Neundorf: Krautgarten, 2001.
- Kaschuba, W. 'Anmerkungen zum Gesellschaftsvergleich aus ethnologischer Perspektive', in H. Kaelble and J. Schiewer (eds), *Vergleich und Transfer: Komparatistik in den Sozial-, Geschichts- und Kulturwissenschaften* (Frankfurt am Main: Campus-Verlag, 2003), 341–50.
- Kastner, D. *Kinderarbeit im Rheinland. Entstehung und Wirkung des ersten preussischen Gesetzes gegen die Arbeit von Kindern in Fabriken von 1839*, Kölner Schriften zu Geschichte und Kultur, vol. 27. Cologne: SH-Verlag, 2004.
- Keirse, K. and E. Gerard. 'Decretale stappen in het Vlaams onderwijsbeleid', in M. van den Wijngaert (ed.), *Van een unitair naar een federaal België. 40 jaar beleidsvorming in gemeenschappen en gewesten (1971–2011)*, Studie naar aanleiding van 40 jaar vlaams parlement (Brussels: Academic and Scientific Publishers nv, 2011), 85–104.
- Kempa, G. *Kształcenie nauczycieli szkolnictwa ogólnokształcącego na Górnym Śląsku w latach 1865–1976*, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, vol. 2839. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011.
- Keutgens, H. 'Eupen im Schicksalsjahr 1914'. *Geschichtliches Eupen* 48 (2014), 5–38.
- Kijek, K. *Dzieci modernizmu: Świadomość, kultura i socjalizacja polityczna młodzieży żydowskiej w II Rzeczypospolitej*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2017.
- King, J. *Budweisers into Czechs and Germans: A Local History of Bohemian Politics 1848–1948*. Princeton: Princeton University Press, 2005.
- Klauser, F.R. 'Thinking Through Territoriality: Introducing Claude Raffestin to Anglophone Sociospatial Theory'. *Environment and Planning D: Society and Space* 30(1) (2012), 106–20.
- Klefisch, P. *Das Dritte Reich und Belgien 1933–1939*, European University Studies, Series III, History and Allies Studies, vol. 351. Frankfurt am Main/Berlin/New York/Paris: Peter Lang, 1987.
- Kleu, G. *Die Neuordnung der Ostkantone Belgiens 1945–1965: Politik, Kultur und Wirtschaft in Eupen, Malmedy und St. Vith*. Essen: Klartext, 2007.
- Kneip, M. *Die deutsche Sprache in Oberschlesien: Untersuchungen zur politischen Rolle der deutschen Sprache als Minderheitensprache in den Jahren 1921–1998*. Dortmund: Forschungsstelle Ostmitteleuropa, 2000.
- Knijewski, O. and P. Kalinowski. *Lubliniec na dawnej poczłtówce*. Lubliniec/Kędzierzyn-Koźle/Kalety: Kędzierzyńsko-Kozielskie Towarzystwo Historyczne/Piotr Kalinowski, 2013.
- Kocka, J. and H.G. Haupt. 'Introduction: Comparison and Beyond: Traditions, Scope and Perspective of Comparative History', in H.G. Haupt and J. Kocka (eds), *Comparative and Transnational History: Central European Approaches and New Perspectives* (New York: Berghahn Books, 2009), 1–31.

- Kojkoł, J. *Polska myśl społeczna o wychowaniu w latach 1900–1950*. Warsaw/Tyczyn: Polskie Towarzystwo Religioznawcze, 2005.
- Kolb, E. *Die Weimarer Republik*, 2nd edn. Munich: Oldenbourg, 1998.
- Koljanin, D., B. Šimunović-Bešlin and P. Čović. 'The Role of History and Geography Teaching in the Building of National Identity in Interwar Vojvodina'. *European Review of History: Revue européenne d'histoire* (2020), 1–24.
- Konarski S. 'Joteykówna Józefa Franciszka', in E. Rostworowski (ed.), *Polski słownik biograficzny*, vol. 11 (Wrocław/Warsaw/Krakow: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1964).
- Kontny, J. 'Herrschaftssicherung an der Peripherie? Die Transformation der städtischen Selbstverwaltung in Eupen und Znojmo/Znaim nach dem Ersten Weltkrieg (1918–1922)'. *Bohemia: Zeitschrift für Geschichte und Kultur der böhmischen Länder* 56(2) (2016), 381–405.
- Kontny, J. 'Zwischen kommunaler Bevormundung und Autonomie: Paternalismus, Stagnation und basisdemokratisches Aufbegehren in Eupen-Malmedy', in C. Lejeune (ed.), *Grenzerfahrungen: Eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, vol. 4: *Staatenwechsel, Identitätskonflikte, Kriegserfahrungen (1919–1945)* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2018), 124–38.
- Kopeć, E. *'My i oni' na polskim Śląsku (1918–1939)*. Katowice: Śląsk, 1986.
- Korth, R. *Die Preußische Schulpolitik und die polnischen Schulstreiks: Ein Beitrag zur preußischen Schulpolitik der Ära Bülow*. Würzburg: Holzner Verlag, 1963.
- Kortko, D. and L. Ostałowska (eds). *Pierony: Górny Śląsk po polsku i niemiecku*. Warsaw: AGORA SA, 2014.
- Korzeniowska, W. 'Historia i współczesność Szkoły Podstawowej nr 1 w Lublińcu', in *Szkice Lublinieckie* (ed.), vol. 3 (Lubliniec: Stowarzyszenie Miłośników Lublińca, 1992), 63–99.
- Kosiński, K. *Oficjalne i prywatne życie młodzieży w czasach PRL*. Warsaw: Rosner i Wspólnicy, 2006.
- Krekeler, N. *Revisionsanspruch und geheime Ostpolitik der Weimarer Republik: Die Subventionierung der deutschen Minderheit in Polen 1919–1933*. Stuttgart: Deutsche Verlags-Anstalt, 1973.
- Kronenberg, M. *Kampf der Schule an der 'Heimatfront' im Ersten Weltkrieg: Nagelungen, Hilfsdienste, Sammlungen und Feiern im Deutschen Reich*. Hamburg: Disserta Verlag, 2014.
- Kulczycki, J. *Belonging to the Nation: Inclusion and Exclusion in the Polish-German Borderlands. 1939–1951*. Cambridge, London: Harvard University Press, 2016.
- Kuyle, G. 'Kantonderwijs in oorlogstijd', in R. Barby, J. Dewilde, M. Depaepe, F. Simon, E. Goerlandt, A. Vandenbilcke and M. Verplaetse (eds), *Naar school, zelfs in oorlogstijd? Belgische kinderen lopen school, 1914–1919* (Ypres: Onderwijsmuseum Ieper, 2014), 74–85.
- Lakeberg, B.D. *Die deutsche Minderheitenpresse in Polen 1918–1939 und ihr Polen- und Jugendbild*, Die Deutschen und das östliche Europa. Studien und Quellen. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2010.
- Lamberti, M. *State, Society, and the Elementary School in Imperial Germany*. New York/Oxford: Oxford University Press, 1989.

- Langewiesche, D. *Nation, Nationalismus, Nationalstaat: In Deutschland und Europa*, Beck'sche Reihe, vol. 1399. Munich: Beck, 2000.
- Lee, S. *Children Born of War in the Twentieth Century*. Manchester: Manchester University Press, 2017.
- Lee, W.R. 'Economic Development and the State in Nineteenth-Century Germany'. *The Economic Historian Review* 41(3) (1988), 346–67.
- Lefebvre, H. *The Production of Space*, 2nd edn. Oxford: Wiley-Blackwell, 2007.
- Legros, É. *La Wallonie malmédienne sous le régime prussien*. Malmedy: Pays de Saint-Remacle, 1978.
- Lehrpersonen und Elternrat der Gemeindeschule Büllingen (eds). *145 Jahre Gemeindeschule Büllingen*. Stavelot: Chauveheid, 1978.
- Lejeune, C. 'Abtretung, Umerziehung, Autonomie: Eine politische Schulgeschichte des deutschsprachigen Belgien', in Arbeitskreis Eifeler Museen (ed.), *Tafel, Griffel, Rutenstock. 150 Jahre Eifeler Volksschulleben* (Meckenheim: Warlich Druck- und Verlagsges.m.b.H., 1989), 227–42.
- Lejeune, C. *Die Deutsch-Belgischen Kulturbeziehungen 1925–1980: Wege zur europäischen Integration? Cologne/Vienna/Weimar: Böhlau, 1992.*
- Lejeune, C. (ed.). *Grenzerfahrungen: Eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, vol. 4: *Staatenwechsel, Identitätskonflikte, Kriegserfahrungen (1919–1945)*. Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2018.
- Lejeune, C. 'Der ostbelgische Klerus: Zwischen heldenhaftem Vorbild und tragischem Fehlverhalten', in C. Brüll, E. Herrebut and P.M. Quadflieg (eds), *Tagungen zur Ostbelgischen Zeitgeschichte*, vol. 1: *Eine Ostbelgische 'Stunde Null'? Eliten aus Eupen-Malmedy vor und nach 1944. Annalen des Symposiums im Staatsarchiv in Eupen am 15. September 2012, Quellen und Forschungen zur Geschichte der Deutschsprachigen Belgien*, vol. 6 (Brussels: Generalstaatsarchiv, 2013), 135–44.
- Lejeune, C. *Die Säuberung: Ernüchterung, Befreiung, Ungewissheit (1920–1944)*, vol. 1. Büllingen: Lexis Verlag, 2005.
- Lejeune, C. 'Von Tafel, Griffel, Rutenstock zur Bildung für alle: Der Lange Weg zum Lebensbegleitenden Lernen', in C. Lejeune, A. Fickers and F. Cremer (eds), *Spuren in die Zukunft: Anmerkungen zu einem bewegten Jahrhundert* (Büllingen: Lexis Verlag, 2001), 27–38.
- Lejeune, C., A. Fickers and F. Cremer (eds). *Spuren in die Zukunft: Anmerkungen zu einem bewegten Jahrhundert*. Büllingen: Lexis Verlag, 2001.
- Lejeune, C., A. Rauw and W. Jousten. 'Die große Suche nach Heimat und Teilhabe: Wanderungsbewegungen als Spiegel einer unruhigen Zeit', in C. Lejeune (ed.), *Grenzerfahrungen: Eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, vol. 4: *Staatenwechsel, Identitätskonflikte, Kriegserfahrungen (1919–1945)* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2018), 240–83.
- Lejeune, C., H. Toussaint and F. Pauquet. 'Grenzland seit Menschengedenken Biblio-Kassette, vol. 3, Grenzland seit Menschengedenken', in F. Cremer (ed.), *Grenzland seit Menschengedenken: Identität und Zukunft der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 1990).
- Lemberg, H. *Grenzen in Ostmitteleuropa im 19. und 20. Jahrhundert*. Marburg: Herder-Institut, 2000.

- Łempiński, Z. *Przesiedlenie ludności niemieckiej z województwa śląsko-dąbrowskiego w latach 1945–1950*. Katowice: Śląski Instytut Naukowy, 1979.
- Lentz, C. *Nazi Foreign Policy, 1933–1941: The Road to Global War*. London: Routledge, 2004.
- Lentz, J. *Das Wahlverhalten in den Kantonen Eupen, Malmedy und St. Vith bei den Parlamentswahlen von 1925 bis 1939*. Eupen: Förderverein des Archivwesens in der Deutschsprachigen Gemeinschaft VOE, 2000.
- Leonhard, J. *Der überforderte Frieden: Versailles und die Welt 1918–1923*. Munich: C. H. Beck, 2018.
- Lesiuk, W. 'Die Entstehung und Entwicklung des deutsch-polnischen Konflikts in Oberschlesien zu Beginn des 20. Jahrhunderts', in K. Struve (ed.), *Oberschlesien nach dem Ersten Weltkrieg: Studien zu einem nationalen Konflikt und seiner Erinnerung* (Marburg: Herder-Institut, 2003), 1–32.
- Leslie, R.F. *The History of Poland since 1863*. Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
- Liemann, B. "'Soziale Inklusion durch Krieg?'" Zivilgesellschaftliche Juli- und Augusterlebnisse 1914 an der deutsch-belgischen Grenze', in N. Franz and J.P. Lehnert (eds), *Nationenbildung und Demokratie: Europäische Entwicklungen gesellschaftlicher Partizipation* (Frankfurt am Main: Peter Lang, 2013), 299–317.
- Linek, B. 'Alte und neue kulturelle Eliten im polnischen Oberschlesien: Konflikte über Status und Moral', in M.G. Müller and K. Struve (eds), *Fragmentierte Republik? Das politische Erbe der Teilungszeit in Polen 1918–1939* (Göttingen: Wallstein Verlag, 2017), 305–30.
- Linek, B. 'Zmiany nazewnictwa miejscowego i osobowego na Górnym Śląsku w latach 1922–1945'. *Śląsk Opolski* 1 (1999), 39–45.
- Linkiewicz, O. *Lokalność i nacjonalizm: Społeczności wiejskie w Galicji Wschodniej w dwudziestolecu międzywojennym*. Krakow: Universitas, 2018.
- Loeber, D.A. 'Die Minderheitenschutzverträge – Entstehung, Inhalt und Wirkung', in H. Lemberg (ed.), *Ostmitteleuropa zwischen den beiden Weltkriegen (1918–1939): Stärke und Schwäche der neuen Staaten, nationale Minderheiten* (Marburg: Herder-Institut, 1997), 189–200.
- Lüdtke, A. 'Einleitung: Herrschaft als soziale Praxis', in A. Lüdtke (ed.), *Herrschaft als soziale Praxis* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1991), 9–63.
- Lüdtke, A. *History of Everyday Life: Reconstructing Historical Experiences and Ways of Life*. Princeton: Princeton University Press, 1995.
- Lukes, S. *Power. A Radical View*, 2nd edn. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2005.
- Lusek, J. *Szkolnictwo niemieckie i polskie w Bytomiu w latach 1740–1945*. Opole: Joanna Lusek, 2010.
- Luther, T. *Volkstumspolitik des Deutschen Reiches 1933–1938: Die Auslandsdeutschen im Spannungsfeld zwischen Traditionalisten und Nationalisten*, Historische Mitteilungen im Auftrage der Ranke-Gesellschaft, vol. 55. Wiesbaden/Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2004.
- Mächler, A. 'Aspekte der Volksschulpolitik und Geschlechterverhältnisse im Ersten und Zweiten Weltkrieg', in P. Baumgart (ed.), *Bildungspolitik in Preußen zur Zeit des Kaiserreichs* (Stuttgart: Klett-Cotta, 1980), 224–41.

- MacMillan, M. *Paris 1919: Six Months That Changed the World*. New York: Random House, 2002.
- Madajczyk, C. 'Dokumenty w sprawie polityki narodowościowej władz polskich po przewrocie majowym'. *Dzieje Najnowsze* 4(3) (1972), 137–69.
- Madeja, J. *Elementarze i nauka elementarna czytania i pisania na Śląsku w wiekach XIX i XX*, vol. 2: 1848–1930. Katowice: Śląsk, 1965.
- Magierska, A. *Ziemie Zachodnie i północne w 1945 roku: Kształtowanie się podstaw polityki integracyjnej państwa polskiego*. Warsaw: Książka i Wiedza, 1978.
- Magosci, P.R. *A History of Ukraine*. Toronto/Buffalo/London: University of Toronto, 1996.
- Maier, Ch.S. 'Consigning the Twentieth Century to History: Alternative Narratives for the Modern Era'. *The American Historical Review* 105(3) (2000), 807–31.
- Majorek, C. 'Herbartyzm i "nowe wychowanie" w polskiej myśli pedagogicznej w Galicji na przełomie XIX i XX wieku', in W.A. Meissner (ed.), *Nauczyciele galicyjscy: Udział polskich nauczycieli galicyjskich w rozwoju teorii i badań naukowych 1860–1918* (Rzeszów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 1996), 11–26.
- Mallinson, V. *Power and Politics in Belgian Education. 1815 to 1961*. London/Melbourne/Toronto: Heinemann, 1963.
- Marin, I. 'Reforming the Better to Preserve. A k.u.k. General's View on Hungarian Politics', in T. Buchen and R. Malte (eds), *Eliten im Vielvölkerreich: Imperiale Biographien in Russland und Österreich-Ungarn (1850–1918)* (Munich/Vienna: De Gruyter Oldenbourg, 2015), 155–77.
- Marissal, C. *Protéger le jeune enfant: Enjeux sociaux, politiques et sexuels (Belgique, 1890–1940)*. Brussels: Éditions de l'Université de Bruxelles, 2014.
- Marks, S. *Innocent Abroad. Belgium and the Paris Peace Conference of 1919*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1981.
- Martel, G. 'A Comment', in M.F. Boemeke, G.D. Feldman and E. Glaser (eds), *The Treaty of Versailles: A Reassessment after 75 Years* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998), 615–36.
- Masnyk, M. 'Prowincja górnośląska (1919–1922)', in J. Bahlcke, D. Gawrecki and R. Kaczmarek (eds), *Historia Górnego Śląska: Polityka, gospodarka i kultura europejskiego regionu* (Gliwice: Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, 2011), 219–37.
- Mauersberg, S. *Szkolnictwo powszechne dla mniejszości narodowych w Polsce w latach 1918–1939*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich/Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1968.
- Maxelon, M.O. *Stresemann und Frankreich. 1914–1929: Deutsche Politik der Ost-West-Balance*. Düsseldorf: Droste, 1972.
- Maynes, M.J. 'Age as a Category of Historical Analysis: History, Agency and Narratives of Childhood'. *The Journal of the History of Childhood and Youth* 1 (2008), 114–24.
- Mazower, M. 'Minorities and the League of Nations in Interwar Europe'. *Daedalus* 126(2) (1997), 47–63.
- Mędrzecki, W. 'The Shaping of the Personality of Peasant Youth and Its Start of Life in Central Poland 1864–1939'. *Acta Poloniae Historica* 80 (1999), 99–116.

- Meslé, F. 'La mortalité infantile en Europe pendant les deux guerres mondiales', in G. Masuy-Stroobant, C. Gourbin and P. Buekens (eds), *Santé et Mortalité des Enfants en Europe: Inégalités Sociales d'hier et d'aujourd'hui. Actes de la Chaire Quetelet 1994. Louvain-la-Neuve. 12–14 Septembre 1994* (Louvain-la-Neuve: Academia-Bruylant, 1996), 245–68.
- Meyers, N. (ed.). *75 Jahre Impulse aus der Eifel: Retrospektiven 1931–2006. Geschichte der bischöflichen Schule St. Vith mit Daten und Fakten zu Ostbelgien 1920–2007*. St Vith: Förderverein, 2007.
- Mezger, C. *Forging Germans: Youth, Nation, and the National Socialist Mobilization of Ethnic Germans in Yugoslavia, 1918–1944*. Oxford: Oxford University Press, 2020.
- Mezzadra, S. and B. Neilson. *Border as Method or the Multiplication of Labor*, Social Text book. London: Duke University Press Book, 2013.
- Miąso, J. 'Educational Policy and Educational Development in the Polish Territories under Austrian, Russian and German Rule 1850–1918', in J. Tomiak, K. Eriksen, A. Kazamias and R. Okey (eds), *Schooling, Educational Policy and Ethnic Identity (Comparative Studies on Governments & Non-dominant Ethnic Groups in Europe)* (New York: Dartmouth Publishing, 1991), 163–83.
- Michalczyk, A. *Heimat, Kirche und Nation: Deutsche und polnische Nationalisierungsprozesse im geteilten Oberschlesien 1922–1939*, Neue Forschungen zur Schlesischen Geschichte, vol. 19. Cologne/Weimar: Böhlau Verlag, 2010.
- Michalski, S. *Działalność pedagogiczna Marii Lipskiej-Librachowej*. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, 1974.
- Michlic, J.B. *Jewish Children in Nazi-Occupied Poland: Survival and Polish-Jewish Relations during the Holocaust and Reflected in Early Postwar Recollections*. Jerusalem: Yad Vashem/Offset Shlomo Press, 2008.
- Minke, A. 'Schule und Unterricht in Eupen'. *Geschichtliches Eupen* 25 (1991), 211–28.
- Mishkova, D. and B. Trencsényi. 'Introduction', in D. Mishkova and B. Trencsényi (eds), *European Regions and Boundaries: A Conceptual History* (New York/Oxford: Berghahn, 2017), 1–12.
- Mishra, P. *From the Ruins of Empire: The Revolt Against the West and the Remaking of Asia*. London: Allen Lane, 2012.
- Mjósset, L. 'Versuch über die Grundlagen der vergleichenden historischen Sozialwissenschaft', in H. Kaelble and J. Schiewer (eds), *Vergleich und Transfer: Komparatistik in den Sozial-, Geschichts- und Kulturwissenschaften* (Frankfurt am Main: Campus-Verlag, 2003), 167–219.
- Mohanty, C.T. *Feminism without Borders: Decolonizing Theory, Practicing Solidarity*. Durham: Duke University Press, 2003.
- Molenda, J. 'Children and Youth: The Impact of the First World War upon Changes in the Position of Children in the Peasant Family and Community', *Acta Poloniae Historica* 79 (1999), 161–84.
- Möller, R. 'Im Zeitalter der Nationalsprachen. Sprachentwicklung im politischen und sprachlichen Grenzraum zwischen Maas und Rhein', in C. Lejeune (ed.), *Grenzerfahrungen: Eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens,*

- vol. 3: *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrrens (1794–1919)* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2016), 230–50.
- Mouton, V., W. Dolderer, C. Lanneau and T. Müller. 'Ein Blick von Aussen: Eindrücke aus Flandern, der Wallonie, dem Rheinland und diplomatische Archiven', in C. Lejeune (ed.), *Grenzerfahrungen: Eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, vol. 4: *Staatenwechsel, Identitätskonflikte, Kriegserfahrungen (1919–1945)* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2018), 86–123.
- Mrzygłód, I. 'Harsh Reality. Living in Warsaw under Hyperinflation in 1923'. *Remembrance and Solidarity: Studies in 20th Century European History* 4 (2015), 27–46.
- Müller, M.G. and K. Struve. 'Einleitung', in M.G. Müller and K. Struve (eds), *Fragmentierte Republik? Das politische Erbe der Teilungszeit in Polen 1918–1939* (Göttingen: Wallstein Verlag, 2017), 9–38.
- Müller, M.G. and C. Torp (2009). 'Conceptualising Transnational Spaces in History'. *European Review of History: Revue européenne d'histoire* 16(5) (2009), 609–17.
- Murphy, A.B. 'Entente Territorial: Sack and Raffestin on Territoriality'. *Environment and Planning D: Society and Space* 30(1) (2012), 159–72.
- Musil, R. *Der Mann ohne Eigenschaften*. Reinbek: Rohwolt Verlag, 2013.
- Myszor, J. *Historia diecezji katowickiej*. Katowice: Wydawnictwo Kurii Archidiecezji Katowickiej, 1999.
- Nail, T. *Theory of the Border*. Oxford/New York: Oxford University Press, 2016.
- Newman, D. 'On Borders and Power: A Theoretical Framework'. *Journal of Borderlands Studies* 18(1) (2003), 13–25.
- Nicieja, S.S. *Lwowskie Orleńta: Czyn i legenda*. Warsaw: Iskry, 2009.
- Nipperdey, T. *Deutsche Geschichte 1866–1918*, vol. 2: *Machtstaat vor der Demokratie*. Munich: C.H. Beck, 1992.
- Niziołek, B.D. 'Higiena i zdrowie w pracy wychowawczej szkół galicyjskich w czasie I wojny światowej', in B.D. Niziołek (ed.), *Rola nauczyciela w wychowaniu: wczoraj, dziś, jutro* (Łapczyca: Wydawnictwo Regis, 2016), 118–33.
- Nørr, E. 'Nationalpolitik og skolebyggeri: Det hemmelige statstilskud til gennemførelsen af folkeskoleloven i Sønderjylland 1937–1970'. *Sønderjyske Årbøger* 126(1) (2014), 235–87.
- Novikov, A. *Shades of a Nation: The Dynamics of Belonging among the Silesian and Jewish Populations in Eastern Upper Silesia (1922–1934)*, Einzelveröffentlichungen des Deutschen Historischen Instituts Warschau, vol. 34. Osnabrück: fibre, 2015.
- Obrebski, J. 'Polesie (seria szkice etnosocjologiczne)', in A. Engelking (ed.), *J. Obrebski, Studia etnosocjologiczne: T. 1. Polesie* (Warsaw: Oficyna Naukowa, 2007), 276–318.
- O'Connell, V. *The Annexation of Eupen-Malmedy. Becoming Belgian, 1919–1929*. New York: Palgrave Macmillan, 2018.
- O'Connell, V. "'Left to Their Own Devices": Belgium's Ambiguous Assimilation of Eupen-Malmedy'. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, vol. 43 (2013), 10–45.

- Olszówka, J. 'Szkolnictwo polskie w powiecie lublinieckim w latach 1922–1939', in J. Pluta (ed.), *Nauczyciele Ziemi Lublinieckiej w służbie Polskiej Oświacie*, Biuletyn Metodyczny (Związek Nauczycielstwa Polskiego, Katowice/Lubliniec: Rada Zakładowa ZNP w Lublińcu, 1979), 11–29.
- Orzechowski, K. 'Nauczycielstwo szkół mniejszościowych na Górnym Śląsku: Stan rzeczywisty i przepisy prawne'. *Przegląd Zachodni* 6(7/8) (1950), 146–74.
- Osiński, Z. *Janusz Jędrzejewicz – piłsudczyk i reformator edukacji (1885–1951)*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2007.
- Oswell, D. *The Agency of Children: From Family to Global Human Rights*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- Paasi, A. 'A Border Theory: An Unattainable Dream or a Realistic Aim for Border Scholars?', in D. Wastl-Walter (ed.), *The Ashgate Research Companion to Border Studies* (Farnham: Ashgate, 2001), 11–32.
- Paasi, A. 'Bounded Spaces in a "Borderless World"? Border Studies, Power, and the Anatomy of the Territory'. *Journal of Power* 2 (2009), 213–34.
- Pabst, K. 'Eupen-Malmedy in der belgischen Regierungs- und Parteienpolitik 1914–1940'. *Zeitschrift des Aachener Geschichtsvereins* 76 (1964), 206–514.
- Pabst, K. 'Politische Geschichte des deutschen Sprachgebietes in Ostbelgien bis 1944', in P.H. Nelde (ed.), *Deutsch als Muttersprache in Belgien* (Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1979), 9–38.
- Paczkowski, A. *Prasa polska w latach 1918–1939*. Warsaw: Polska Akademia Nauk, 1980.
- Paul, L., R.R. Johnston and E. Short (eds). *Children's Literature and Culture of the First World War*. New York/Abingdon: Routledge, 2015.
- Pauly, M.D. *Breaking the Tongue: Language, Education, and Power in Soviet Ukraine 1923–1934*. Buffalo: University of Toronto Press, 2014.
- Pawley, M. *The Watch on the Rhine: The Military Occupation of the Rhineland*. London: I.B. Tauris, 2007.
- Pfadfinder Obere Weser. *Allzeit bereit! Pfadfinder in Ostbelgien*. Eupen: Grenz-Echo Verlag, 1991.
- Piskorski, J.M., J. Hackmann and R. Jaworski (eds). *Deutsche Ostforschung und polnische Westforschung im Spannungsfeld von Wissenschaft und Politik: Disziplinen im Vergleich*. Osnabrück/Poznań: fibre/Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2002.
- Polak-Springer, P. *Recovered Territory: A German-Polish Conflict over Land and Culture 1919–1989*. New York/Oxford: Berghahn Books, 2015.
- Polak-Springer, P. 'Violence in Europe's Peripheries in the Aftermath of World War I: Review of T. Wilson's Monography "Frontiers of Violence: Conflict and Identity in Ulster and Upper Silesia 1918–1922"'. *H-Poland*: 1–4 (2015). Retrieved 20 September 2017 from networks.h-net.org.
- Popieliński, P. 'Sytuacja mniejszości niemieckiej na Ziemiach Zachodnich i Północnych', in A. Sakson (ed.), *Ziemia Odzyskanie: Ziemia Zachodnie i Północne, 60 lat w granicach państwa polskiego 1945–2005* (Poznań: Instytut Zachodni), 405–30.
- Porter, B. 'Thy Kingdom Come: Patriotism, Prophecy and the Catholic Hierarchy in Nineteenth-Century Poland'. *Catholic Historical Review* 89(2) (2003), 213–38.

- Prażmowska A. *Poland: A Modern History*. London/New York: I.B. Tauris, 2013.
- Price, P.L. *Dry Place: Landscapes of Belonging and Exclusion*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2004.
- Przeniosło, M. 'Wielka Kwestia Ogólnopolska "Ratujcie Dzieci" w latach 1916–1919', in J. Kita and M. Korybut-Marciniak (eds), *Świat dziecka, Życie prywatne Polaków w XIX wieku*, vol. 5. (Łódź/Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego/Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, 2016), 93–106.
- Przywecka-Samecka, M. and J. Reiter. *Bibliografia polskich czasopism śląskich (do roku 1939)*. Wrocław: Instytut Śląski, 1960.
- Quadflieg, P.M. 'Ostbelgische Elitenkontinuität in der Industrie? Wirtschaftliche Anpassungsprozesse vor und nach der Befreiung 1944 – Eine Bestandsaufnahme', in C. Brüll, E. Herrebout and P.M. Quadflieg (eds), *Tagungen zur Ostbelgischen Zeitgeschichte*, vol. 1: *Eine Ostbelgische 'Stunde Null'? Eliten aus Eupen-Malmedy vor und nach 1944. Annalen des Symposiums im Staatsarchiv in Eupen am 15. September 2012*, Quellen und Forschungen zur Geschichte der Deutschsprachigen Belgier, vol. 6 (Brussels: Generalstaatsarchiv, 2013), 115–34.
- Quadflieg, P.M. 'Zwangssoldaten' und 'Ons Jongen': *Eupen-Malmedy und Luxemburg als Rekrutierungsgebiet der deutschen Wehrmacht im Zweiten Weltkrieg*. Aachen: Shaker, 2008.
- Quartier, P. 'De Roesbrugge Dames op de vlucht (1914–1919): De schoolkolonie van Veulett in Normandië', in R. Barbry, J. Dewilde, M. Depaep, F. Simon, E. Goerlandt, A. Vandenbilcke and M. Verplaetse (eds), *Naar school, zelfs in oorlogstijd? Belgische kinderen lopen school, 1914–1919* (Ypres: Onderwijsmuseum Ieper, 2014), 54–73.
- Qvortrup, J., W.A. Corsaro and M.S. Honig (eds). *The Palgrave Handbook of Childhood Studies*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009.
- Raffestin, C. 'Space, Territory and Territoriality'. *Environment and Planning D. Society and Space* 30(1) (2012), 121–41.
- Raitz von Frentz, C. *A Lesson Forgotten: Minority Protection under the League of Nations. The Case of the German Minority in Poland. 1920–1934*. Hamburg/New York: Lit Verlag/St Martin's Press, 1999.
- Rauch, T. *Die Ferienkoloniebewegung: Zur Geschichte der privaten Fürsorge im Kaiserreich*. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden, 1992.
- Regorowicz, L. *Wspomnienia śląskie i poznańskie z lat 1919–1934*. Opole: Instytut Śląski, 1976.
- Regorowicz, L. *Wykonanie polsko-niemieckiej górnośląskiej konwencji zawartej w Genewie 15 maja 1922 roku w zakresie szkolnictwa*. Katowice: Wydawnictwa Instytutu Śląskiego w Opolu, 1961.
- Rexheuser, R. *Kulturen und Gedächtnis: Studien und Reflexionen zur Geschichte des östlichen Europas*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2008.
- Reynaud, P. *Mémoires*, vol. 2: *Envers et contre tous, 7 Mars 1936–16 juin 1940*. Paris: Flammarion, 1963.
- Rimmele, E. *Sprachenpolitik im Deutschen Kaiserreich vor 1914: Regierungspolitik und veröffentlichte Meinung in Elsaß-Lothringen und den östlichen Provinzen Preußens*, Münchner Studien zur neueren und neuesten Geschichte, vol. 17. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1996.

- Rodriguez, A. "'Scoundrels' and Desperate Mothers: Gendering German and Polish Propaganda in the Upper Silesian Plebiscite, 1919–1921', in T. Kamusella, J. Bjork, T. Wilson and A. Novikov (eds), *Creating Nationality in Central Europe, 1880–1950: Modernity, Violence and (be)Longing in Upper Silesia* (London/New York: Routledge, 2016), 87–105.
- Rosenbaum, S. (ed.). *Górny Śląsk i Górnolązacy: Wokół problemów regionu i jego mieszkańców w XIX i XX wieku*. Katowice: Instytut Pamięci Narodowej, 2014.
- Ruland, H. *Der erste Weltkrieg und die Menschen im Vierländerland*. Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2018.
- Ruland, H. "'Stets für das Deutschtum eingetreten" oder: Wie aus Eupener "Volkstumskämpfern" der Zwischenkriegszeit Bürger der Bundesrepublik Deutschland wurden. Biographische Notizen zur Bernhard und Billy Bredohl, Josef Thielen und Mine Cremer-Thielen', in C. Brüll, E. Herrebout and P.M. Quadflieg (eds), *Tagungen zur Ostbelgischen Zeitgeschichte*, vol. 1: *Eine Ostbelgische 'Stunde Null'? Eliten aus Eupen-Malmedy vor und nach 1944. Annalen des Symposiums im Staatsarchiv in Eupen am 15. September 2012*, Quellen und Forschungen zur Geschichte der Deutschsprachigen Belgien, vol. 6 (Brussels: Generalstaatsarchiv, 2013), 21–68.
- Sack, R.D. *Human Territoriality: Its Theory and History*. Cambridge/New York: Cambridge University Press, 1986.
- Sanborn, J. *Imperial Apocalypse: The Great War & the Destruction of the Russian Empire*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Sandin, B. 'Education', in C. Heywood (ed.), *A Cultural History of Childhood and Family*, vol. 5: *The Age of Empire 1800–1900. History of Childhood in the West* (Oxford/New York: Berg, 2010), 91–110.
- Sanojca, K. *Relacje polsko-ukraińskie w szkolnictwie państwowym południowo-wschodnich województw Drugiej Rzeczypospolitej*, *Studia z historii XX wieku*, vol. 16. Krakow: Historia Jagellonica, 2013.
- Schaepdrijver de, S. *De groote oorlog: Het koninkrijk België tijdens de eerste wereldoorlog*, 5th edn. Amsterdam: Olympos, 1999.
- Schaffer, R. 'USA', in G. Hirschfeld, G. Krumeich and I. Renz (eds), *Enzyklopädie Erster Weltkrieg* (Paderborn/Munich/Vienna/Zurich: Schöningh, 2003), 105–15.
- Schärer, M.A. *Deutsche Annexionspolitik im Westen: Die Wiedereingliederung Eupen-Malmedys im zweiten Weltkrieg*, 2nd ed., *Europäische Hochschulschriften, Geschichte und ihre Hilfswissenschaften*, vol. 38. Frankfurt am Main/Las Vegas: Peter Lang, 1978.
- Scharte, S. *Preußisch – deutsch – belgisch: Nationale Erfahrung und Identität. Leben an der deutsch-belgischen Grenze im 19. Jahrhundert*. Münster: Waxmann, 2010.
- Scharte, S. 'Die Verwaltung des Alltags als Ziel des Staates: Nationenbildung, Bürokratisierung, Demokratisierung und Sozialstaat', in C. Lejeune (ed.), *Grenzerfahrungen: Eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens*, vol. 3: *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794–1919)* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2017), 76–91.
- Scharte, S. and B. Liemann. 'Auf dem Weg zu Nation und Nationalismus. Neue Staaten: nach innen geeinte Nationen, nach außen Großmächte', in C. Lejeune (ed.), *Grenzerfahrungen: Eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft*

- Belgiens*, vol. 3: *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794–1919)* (Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2017), 28–49.
- Schattkowsky, R. 'Die europäische Minderheitenfrage nach dem Ersten Weltkrieg und der deutsch-polnische Minderheitenstreit', in F.L. Kroll and H. Thoss (eds), *Europas verlorene und wiedergewonnene Mitte: Das Ende des Alten Reiches und die Entstehung des Nationalitätenproblems im östlichen Mitteleuropa*, Chemnitzer Europastudien, vol. 11 (Berlin: Druckner & Humbolt, 2011), 117–47.
- Scheuermann, M. *Minderheitenschutz contra Konfliktverhütung? Die Minderheitenpolitik des Völkerbundes in den zwanziger Jahren*, Materialien und Studien zur Ostmitteleuropa-Forschung, vol. 6. Marburg: Herder-Institut, 2000.
- Schmidt-Rösler, A. 'Autonomie und Separatismusbestrebungen in Oberschlesien 1918–1922'. *Zeitschrift für Ostmitteleuropaforschung* 48(1) (1999), 1–49.
- Schmitz, U. *Zur bildungspolitischen Entwicklung des Sprachenproblems in den belgischen Ostkantonen seit 1945*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1993.
- Schödl, G. *Land an der Donau: Deutsche Geschichte im Osten Europas*. Berlin: Siedler Verlag, 1995.
- Schödl, G. 'Lange Abschiede: Die Südostdeutschen und ihre Vaterländer (1918–1945)', in G. Schödl (ed.), *Land an der Donau: Deutsche Geschichte im Osten Europas* (Berlin: Siedler Verlag, 1995), 455–649.
- Schot, B. *Nation oder Staat? Deutschland und der Minderheitenschutz. Zur Völkerbundspolitik der Stresemann-Ära*. Marburg/Lahn: J.G. Herder-Institut, 1988.
- Schriewer, J. 'Problemdimensionen sozialwissenschaftlicher Komparatistik', in H. Kaelble and J. Schiewer (eds), *Vergleich und Transfer: Komparatistik in den Sozial-, Geschichts- und Kulturwissenschaften* (Frankfurt am Main: Campus-Verlag, 2003), 9–53.
- Schulze Wessel, M. "'Loyalität" als geschichtlicher Grundbegriff und Forschungskonzept: Zur Einleitung', in M. Schulze Wessel (ed.), *Loyalitäten in der Tschechoslowakischen Republik: 1918–1938: Politische, nationale und kulturelle Zugehörigkeiten* (Munich: Oldenbourg, 2004), 1–12.
- Schulze Wessel, M. *Revolution und religiöser Dissens: Der römisch-katholische und russisch-orthodoxe Klerus als Träger religiösen Wandels in den böhmischen Ländern und der Habsburgermonarchie bzw. in Russland 1848–1922*. Munich: Oldenbourg, 2011.
- Schumann, D. 'Introduction: Child-Rearing and Citizenship in the Twentieth Century', in D. Schumann (ed.), *Raising Citizens in the 'Century of Child': The United States and German Central Europe in Comparative Perspective*, Studies in German History, vol. 12 (Oxford/New York: Berghahn, 2010), 1–23.
- Scott, H.M. 'Reform in the Habsburg Monarchy 1740–90', in H.M. Scott (ed.), *Enlightened Absolutism: Reform and Reformers in Later Eighteenth-Century Europe* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1990), 145–87.
- Sharp, A. *The Versailles Settlement: Peacemaking in Paris 1919*. New York: St. Martin's Press, 1991.
- Slay, B. *The Polish Economy: Crisis, Reform and Transformation*. Princeton: Princeton University Press, 1994.

- Sobczak, J. *'Nowe wychowanie' w polskiej pedagogice okresu Drugiej Rzeczypospolitej (1918–1939)*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 1998.
- Sobecki, M. *Janusz Korczak neu entdeckt: Pädologe und Erziehungsreformer*. Bad Heilbrunn: Verlag Julius Klinkhardt, 2008.
- Socha, I. 'Kulturotwórcze funkcje prasy szkolnej lat 1918–1939'. *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej* 22(3) (1983), 49–56.
- Sosnowska, J. *Opieka nad dziećmi w Łodzi w latach I wojny światowej*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2017.
- Spector, S.D. *Rumania at the Paris Peace Conference: A Study of the Diplomacy of Ioan I.C. Bratinau*. New York: Bookman Associates, 1962.
- Stefanov, N. *Die Erfindung der Grenzen auf dem Balkan: von einer spätosmanischen Region zu nationalstaatlichen Peripherien: Pirot und Caribrod 1856–1989*, Balkanologische Veröffentlichungen, vol. 65. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2017.
- Stekl, H. and C. Hämmerle (2015). 'Kindheit/en im Ersten Weltkrieg – eine Annäherung', in H. Stekl, C. Hämmerle and E. Bruckmüller (eds), *Kindheit und Schule im Ersten Weltkrieg* (Vienna: New Academic Press, 2015), 7–44.
- Stępkowski, D. 'Herbart i jego myśl w Polsce: Dzieje recepcji i oddziaływania'. *Artes Liberales. Zeszyty Naukowe Akademii Humanistycznej im. A. Gieysztor* 1 (2007), 87–111.
- Storm, E. *The Culture of Regionalism: Art, Architecture and International Exhibitions in France, Germany and Spain 1890–1939*. Manchester/New York: Manchester University Press, 2011.
- Struve, K. 'Erfahrung und Gestaltung: Soziale Raumproduktion in Oberschlesien seit dem Kaiserreich', in M.G. Esch and B. von Hirschhausen (eds), *Wahrnehmen, Erfahren, Gestalten: Phantomgrenzen und soziale Raumproduktion* (Göttingen: Wallstein, 2017), 116–41.
- Struve, K. 'Geschichte und Gedächtnis in Oberschlesien: Die polnische Aufstände nach dem Ersten Weltkrieg', in K. Struve (ed.), *Oberschlesien nach dem Ersten Weltkrieg: Studien zu einem nationalen Konflikt und seiner Erinnerung* (Marburg: Herder-Institut, 2003), 1–32.
- Subtelny, O. *Ukraine. A History*, 4th edn. Toronto/Buffalo/London: University of Toronto Press, 2009.
- Suleja, W. 'Józef Piłsudski und das Erbe der Teilungszeit', in M.G. Müller and K. Struve (eds), *Fragmentierte Republik? Das politische Erbe der Teilungszeit in Polen 1918–1939* (Göttingen: Wallstein Verlag, 2017), 183–90.
- Sundhaussen, H. 'Die Šumadija: Historische (Nicht-)Region und/oder "mental map"?'', in O.J. Schmitt (ed.), *Das Südosteuropa der Regionen* (Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2015), 277–312.
- Synowiec, H. *Śląskie czasopisma szkolne (1922–1939)*. Katowice: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Katowicach, 1999.
- Szablicka-Żak, J. *Szkolnictwo i oświata w pracach sejmku ustawodawczego II Rzeczypospolitej*. Warsaw: Wydawnictwo Sejmowe, 1997.
- Szcześniak, J. 'Z zapisków skoczowskiego nauczyciela – szkoła w felietonach Gustawa Morcinka', in K. Heska-Kwaśniewicz and J. Lyszczyna (eds), *Gus-*

- taw Morcinek – w 120-lecie urodzin* (Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2012), 74–83.
- Szlufik, W. *Szkolnictwo podstawowe na ziemiach zachodnich i północnych w latach 1945–1970*. Kielce: Wyższa Szkoła pedagogiczna im. Jana Kochanowskiego w Kielcach, 1980.
- Teubner, G. 'Fragmented Foundations. Societal Constitutionalism beyond the Nationstate', in P. Dobner and M. Loughlin (eds), *The Twilight of Constitutionalism?* (Oxford: Oxford University Press, 2010), 327–41.
- Ther, P. *The Dark Side of Nation-States: Ethnic Cleansing in Modern Europe*. Oxford/New York: Berghahn Books, 2016.
- Ther, P. 'Einleitung: Sprachliche, kulturelle und ethnische "Zwischenräume" als Zugang zu einer transnationalen Geschichte Europas', in P. Ther, H. Sundhausen and I. Kruse (eds), *Regionale Bewegungen und Regionalismen in europäischen Zwischenräumen seit der Mitte des 19. Jahrhunderts*, Tagungen zur Ostmitteleuropaforschung, vol. 18 (Marburg: Herder-Institut, 2003), IX–XXIX.
- Ther, P. 'Schlesisch, deutsch oder polnisch? Identitätenwandel in Oberschlesien, 1921–1956', in K. Struve and P. Ther (eds), *Die Grenzen der Nationen. Identitätswandel in Oberschlesien in der Neuzeit* (Marburg: Herder-Institut, 2002), 169–202.
- Ther, P. 'The Spell of the Homogeneous Nation-State: Structural Factors and Agents of Ethnic Cleansing', in R. Münz and R. Ohlinger (eds), *Diasporas and Ethnic Migrants. German, Israel and Post-Soviet Successor States in Comparative Perspective* (London: Frank Cass, 2003), 77–97.
- Tiedau, U. 'Die Rechtslage der deutschsprachigen Bevölkerung in Belgien nach dem Zweiten Weltkrieg', in M. Kittel, H. Möller, J. Pesek and O. Tuma (eds), *Deutsche Minderheiten 1945. Ein europäischer Vergleich* (Munich: Oldenbourg, 2007), 435–522.
- Timmermann, R. *Zur nationalen Integration fremdnationaler ethnischer Minderheiten und ihren soziopolitischen Konsequenzen, dargestellt am Beispiel der deutschsprachigen gesellschaftlichen Gruppen Eupen-Malmedys zwischen den beiden Weltkriegen: Eine soziologische Untersuchung*, Aachener Beiträge zur vergleichenden Soziologie und zur China-Forschung, vol. 5. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1989.
- Tomiak, J. 'Education of the Non-Dominant Ethnic Groups in the Polish Republic: 1918–1939', in J. Tomiak, A. Kazamias and R. Okey (eds), *Schooling Educational Policy and Ethnic Identity*, vol. 1: *Comparative Studies on Governments and Non-Dominant Ethnic Groups in Europe: 1850–1940* (New York: New York University Press, 1991), 185–209.
- Tomiak, J., K. Eriksen, A. Kazamias and R. Okey (eds). *Schooling, Educational Policy and Ethnic Identity (Comparative Studies on Governments & Non-dominant Ethnic Groups in Europe)*. New York: Dartmouth Publishing, 1991.
- Troch, P. *Nationalism and Yugoslavia: Education, Yugoslavism and the Balkans Before World War II*. London, New York: I.B. Tauris & Co Ltd, 2015.
- Tröhler, D., T.S. Popkewitz and D.F. Labaree. 'Introduction: Children, Citizens and Promised Lands: Comparative History of Political Cultures and Schooling in the Long 19th Century', in D. Tröhler, T.S. Popkewitz and D.F. Labaree (eds), *Schooling and the Making of Citizens in the Long Nineteenth Century. Comparative Visions* (New York/London: Routledge, 2011), 1–30.

- Tröhler, D., T.S. Popkewitz and D.F. Labaree. 'Preface', in D. Tröhler, T.S. Popkewitz and D.F. Labaree (eds), *Schooling and the Making of Citizens in the Long Nineteenth Century. Comparative Visions* (New York/London: Routledge, 2011), XI–XV.
- Trzebiatowski, K. *Szkolnictwo powszechne w Polsce w latach 1918–1932*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich/Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1970.
- Trzebiatowski, K. 'Wkład tajnego nauczania do oświaty i culture narodowej', in Anonymous (ed.), *Szkoły jakich nie było. Tom 3. Materiały z trzydniowej sesji Krajowej poświęconej historii i znaczeniu b: tajnej oświaty i upamiętnieniu 60 rocznicy b. Związku Polaków w Niemczech 12–24 października 1982 r* (Koszalin: Koszalińskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne, 1983), 8–32.
- Tyssens, J. *Om de schone ziel van 't kind. . . Het onderwijsconflict als een breuklijn in de Belgische politiek*. Gent: Provinciebestuur Oost-Vlaanderen i.s.m. het Liberaal Archief, 1998.
- Valasek, P.S. *Haller's Polish Army in France*. Naples, Florida: Whitehall Printing, 2006.
- Vanhoebroek, M. 'Koninginnescholen aan het front', in R. Barbry, J. Dewilde, M. Depaep, F. Simon, E. Goerlandt, A. Vandenbilcke and M. Verplaetse (eds), *Naar school, zelfs in oorlogstijd? Belgische kinderen lopen school, 1914–1919* (Ypres: Onderwijsmuseum Ieper, 2014), 98–113.
- Van Banning, J.P.D. *Gebiedsovergang en zijn gevolgen: Getoetst aan de praktijk van de inlijving van Eupen-Malmédy door België*. Schaesberg: Drukkerij Bijkorf, 1949.
- Van den Wijngaert, M. (ed.). *Van een unitair naar een federaal België: 40 jaar beleidsvorming in gemeenschappen en gewesten (1971–2011)*, Studie naar aanleiding van 40 jaar vlaams parlement. Brussels: Academic and Scientific Publishers nv, 2011.
- Van Ginderachter, M. *The Everyday Nationalism of Workers: A Social History of Modern Belgium*. Redwood City, CA: Stanford University Press, 2019.
- Van Ginderachter, M. *Het rode vaderland: De vergeten geschiedenis van de communautaire spanningen in het Belgische socialisme voor WO I*. Tiel: Lannoo nv, 2005.
- Van Ginderachter, M. "'Nationale onverschilligheid", de Habsburgmonarchie en België. Een review van recente literatuur'. *Wetenschappelijke Tijdingen* 74(4) (2015), 197–216.
- Van Houtum, H. 'The Mask of the Border', in D. Wastl-Walter (ed.), *The Ashgate Research Companion to Border Studies* (Farnham: Ashgate, 2001), 49–61.
- Van Molle, P. *Het Belgische parlement 1894–1972*. Antwerp: Standaard, 1972.
- Van Reybrouck, D. *Congo: Een geschiedenis*. Amsterdam: De Bezige Bij, 2010.
- Van Ypersele, L. 'België', in G. Hirschfeld, G. Krumeich and I. Renz (eds), *Enzyklopädie Erster Weltkrieg* (Paderborn/Munich/Vienna/Zurich: Schöningh, 2003), 44–49.
- Venken, M. 'Borderland Child Heterotopias: A Case Study on the Belgian-German Borderlands'. *Journal of Borderlands Studies* (2021). Published online in Open Access. DOI: 10.1080/08865655.2020.1824679.
- Venken, M. (ed.). *Borderland Studies Meets Child Studies: A European Encounter*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2017.
- Venken, M. 'Nationalization Campaigns and Teachers' Practices in Belgian-German and Polish-German Border Regions (1945–1956)'. *Nationalities Papers* 42(2) (2014), 223–41.

- Venken, M. and M. Röger. 'Growing up in the Shadow of the Second World War: European Perspectives'. *European Review of History: Revue européenne d'histoire* 22(2) (2015), 199–220.
- Vermandere, M. *We zijn goed aangekomen! Vakantiekolonies aan de Belgische kust (1887–1980)*, Bijdragen Museum van de Vlaamse Sociale Strijd, vol. 25. Brussels: ASP, 2010.
- Villgrater, M. *Katakombenschule: Faschismus und Schule in Südtirol*, Schriftenreihe des Südtiroler Kulturinstituts, vol. 11. Bolzano: Athesia, 1984.
- Von Hirschhausen, B., H. Grandits, C. Kraft, D. Müller and T. Serrier. 'Phantomgrenzen im östlichen Europa: Eine wissenschaftliche Positionierung', in B. von Hirschhausen, H. Grandits, C. Kraft, D. Müller and T. Serrier (eds), *Phantomgrenzen: Räume und Akteure in der Zeit neu denken* (Göttingen: Wallstein, 2015), 13–56.
- Von Hirschhausen, U. and J. Leonhard. 'Europäische Nationalismen im West-Ost-Vergleich: Von der Typologie zur Differenzbestimmung', in U. von Hirschhausen and J. Leonhard (eds), *Nationalismen in Europa: West- und Osteuropa im Vergleich* (Göttingen: Wallstein Verlag, 2001), 11–45.
- Vos, L. 'Van België naar Vlaanderen', in K. Deprez and L. Vos (eds), *Nationalisme in België: Identiteiten in beweging 1780–1999* (Antwerp: Houtekiet, 1999), 91–102.
- Vrints, A. "'All the Butter in the Country Belongs to Us, Belgians": Well-Being and Lower-Class National Identification in Belgium during the First World War', in M. van Ginderachter and M. Beyen (eds), *Nationhood from Below. Europe in the Long Nineteenth Century* (New York: Palgrave Macmillan, 2012), 230–49.
- Vroede de, M. 'Language in Education in Belgium up to 1940', in J. Tomiak, K. Eriksen, A. Kazamias and R. Okey (eds), *Schooling, Educational Policy and Ethnic Identity (Comparative Studies on Governments & Non-dominant Ethnic Groups in Europe)* (New York: Dartmouth Publishing, 1991), 111–30.
- Walczak, M. *Działalność oświatowa i martyrologia nauczycielstwa polskiego pod okupacją hitlerowską: 1939–1945*. Wrocław: Polskie Towarzystwo Pedagogiczne, 1987.
- Wanatowicz, M.W. 'Aktywność społeczno-polityczna ludności', in F. Serafin (ed.), *Województwo śląskie (1922–1939): Zarys monograficzny* (Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1991), 131–75.
- Wanatowicz, M.W. *Inteligencja na Śląsku w okresie międzywojennym*, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, vol. 762. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1986.
- Wanatowicz, M.W. *Ludność napływowa na Górnym Śląsku w latach 1922–1939*. Katowice: Śląski Instytut Naukowy/Uniwersytet Śląski, 1982.
- Wanatowicz, M.W. 'Województwo śląskie (1922–1939)', in J. Bahlcke, D. Gawrecki and R. Kaczmarek (eds), *Historia Górnego Śląska: Polityka, gospodarka i kultura europejskiego regionu* (Gliwice: Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, 2011), 238–48.
- Wanatowicz, M.W. 'Wstęp', in J. Bahlcke, D. Gawrecki and R. Kaczmarek (eds), *Historia Górnego Śląska. Polityka, gospodarka i kultura europejskiego regionu* (Gliwice: Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, 2011), 9–16.

- Wandycz, P.S. *France and Her Eastern Allies 1919–1925: French-Czechoslovak-Polish Relations from the Paris Peace Conference to Locarno*. Minneapolis: The University of Minnesota Press, 1962.
- Wandycz, P.S. *The Lands of Partitioned Poland, 1795–1918*. Seattle/London: University of Washington Press, 1974.
- Wandycz, P.S. *The Twilight of French Eastern Alliances, 1926–1936: French-Czechoslovak-Polish Relations from Locarno to the Remilitarization of the Rhineland*. Princeton: Princeton University Press, 2014.
- Wandycz, P.S. *The United States and Poland*. Cambridge: Harvard University Press, 1980.
- Warny, H. *Belgiens wiedergefundene Brüder: Eupen-Malmedy 1920–1940 im Brüsseler Parlament. Streifzug durch die parlamentarischen Debatten über die ‘Cantons Rédémés’*. Eupen: Grenz-Echo Verlag, 2012.
- Wehler, H.U. *Nationalitätenpolitik in Jugoslawien: Die deutsche Minderheit 1918–1978*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1980.
- Wenselaers, S. *De laatste Belgen: Een geschiedenis van de Oostkantons*. Antwerp: Meulenhoff/Manteau, 2008.
- Wichert-Schmetz, L. ‘August 1914. Tagebuch eines Teenagers aus dem I. Weltkrieg’. *Im Göhlthal* 25 (1979), 62–96.
- Wierling, D. *Geboren im Jahr Eins: Der Jahrgang 1949 in der DDR. Versuch einer Kollektibiographie*, Forschungen zur DDR-Gesellschaft. Berlin: Ch. Links Verlag, 2002.
- Wille, C. and M. Hesse. ‘Spaces: Approaches and Perspectives of Investigation’, in C. Wille, R. Reckinger, S. Kmec and M. Hesse (eds), *Spaces and Identities in Border Regions: Politics – Media – Subjects* (Bielefeld: transcript Verlag, 2015), 25–35.
- Willems, H. ‘Un grand ami de Jules Destrée. Louis Mallinger’. *La Vie Wallonne* 59 (1985), 69–95.
- Willemyns, R. and W. Vandenbussche. ‘De standaardisering van het Nederlands in de 19de eeuw: een onderzoek naar schriftelijk taalgebruik in Vlaanderen’, in E. Huls and J. Klatter-Folmer (eds), *Artikelen van de Tweede Sociolinguïstische Anéla-Conferentie* (Delft: Eburon, 1995), 637–47.
- Wils, L. *Vlaanderen, België, Groot-Nederland: Mythe en geschiedenis. Historische opstellen, gebundeld en aangeboden aan de schrijver bij het bereiken van zijn emeritaat als hoogleraar aan de K. U. Leuven*. Leuven: Davidsfonds, 1994.
- Wilson, T. *Frontiers of Violence: Conflict and Identity in Ulster and Upper Silesia 1918–1922*. New York: Oxford University Press, 2010.
- Wintgens, L. ‘Inspektor Joseph Lousberg (1892–1960): Ein ostbelgischer Pädagoge der ersten Stunde’. *Von Schule zu Schule: Zeitschrift der deutschsprachigen Gemeinschaft Belgien* (19 June 1986), 35–37.
- Witte, E. and A. Meynen (eds). *De Geschiedenis van België na 1945*. Antwerp: Standard, 2006.
- Wnęk, J. *Dziecko w polskiej literaturze naukowej 1918–1939*. Warsaw: Oficyna Wydawnicza Aspra-JR, 2012.
- Wołosik, A. *Bagnet, piórniki, czarny chleb: jak młodzi ludzie pomogli Polsce wybić się na niepodległość*. Łomianki: Wydawnictwo Animusz, 2018.

- Woodin, T., G. McCulloch and S. Cowan. 'The School-Leaving Age in International Perspective', in T. Woodin, G. McCulloch and S. Cowan (eds), *Secondary Education and the Raising of the School-Leaving Age. Coming of Age?* (New York: Palgrave Macmillan, 2013), 13–32.
- Wung-Sung, T.H. "'We Remain What We Are'" "Wir bleiben was wir sind?" North Schleswig German Identities in Children's Education After 1945', in M. Venken (ed.), *Borderland Studies Meets Child Studies: A European Encounter* (Frankfurt am Main: Peter Lang, 2017), 139–62.
- Wydra, H. and B. Thomassen (eds), *Handbook of Political Anthropology*. Cheltenham: Edward Elgar-Publishing, 2018.
- Yekelchik, S. *Ukraine: Birth of a Modern Nation*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Žáček, R. 'Górny Śląsk na progu historii', in J. Bahlcke, D. Gawrecki and R. Kaczmarek (eds), *Historia Górnego Śląska: Polityka, gospodarka i kultura europejskiego region* (Gliwice: Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, 2011), 97–115.
- Zahra, T. 'Imagined Non-Communities: National Indifference as a Category of Analysis'. *Slavic Review* 69(1) (2010), 93–119.
- Zahra, T. *Kidnapped Souls: National Indifference and the Battle for Children in the Bohemian Lands 1900–1948*. Ithaca/London: Cornell University Press, 2008.
- Zieliński, H. 'Sprawa polskich ziem i granic zachodnich w polskiej myśli politycznej XIX i XX wieku', in T. Cieślak (ed.), *Naród i państwo: Prace ofiarowane Henrykowi Jabłońskiemu w 60 rocznicę urodzin* (Warsaw: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1969), 407–23.
- Zloch, S. *Polnischer Nationalismus: Politik und Gesellschaft zwischen den beiden Weltkriegen*, Industrielle Welt/Schriftenreihe des Arbeitskreises für moderne Sozialgeschichte, vol. 78. Cologne/Weimar/Vienna: Böhlau Verlag, 2010.